

TÜRKOĞLU AĞZI
(KAHRAMANMARAŞ AĞIZLARI - 1)

*Mehmet Dursun ERDEM**

*Esra KİRİK***

*Sibel ÜST****

*Güner DAĞDELEN*****

ÖZET

Türkiye Türkçesi ağızları üzerine yapılan çalışmaların tarihi yenidir. Bu sebeple bakir olanlar oldukça çoktur. Bugüne kadar üzerine ayrıntılı çalışma yapılmamış bölgelerden biri de Kahramanmaraş ilidir. Kahramanmaraş ağızları projesi çerçevesinde, Kahramanmaraş ili ve ilçeleri derlenmiştir. Bu makalede Kahramanmaraş ilinin Türkoğlu ilçesinin ağızı incelenecektir. İlçenin ağızını temsil eden 6 köy seçilmiş ve metinler üzerinden ilk sonuçlar ortaya konulmuştur.

* Doç. Dr., Erzincan Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Öğretim Üyesi, mdursunerdem@hotmail.com

Projede araç, kalacak yer, rehber, kayıt cihazları gibi teknolojik cihazların elde edilmesini sağlamakla görevli proje yürütücüsü ve başkanıdır. Derleme ekibinin derleme sırasında bütün ihtiyaçlarını çözmekle sorumludur. Ayrıca derlemelerin çözülmesinden ve yayımlanmasından sorumludur.

** Arş. Gör., Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Dili Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, esrakirik@windowslive.com

Derleme çalışmalarının çok büyük kısmı Esra KİRİK tarafından yapılmış olup, Kahramanmaraş ve yöresi ile ilgili çalışmalarda proje ekibinin rehberi konumunda, derleme grubunun yöneticisi durumundadır. Ayrıca derlemelerin çözümü noktasında danışmanlık yapmaktadır.

*** Arş. Gör., Erzincan Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Araştırma Görevlisi, sibelust@hotmail.com

Kaynak elde etme, çözümlerin kontrolü ve sınıflandırılması, yayına dönüştürülmesinden sorumludur.

**** Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Dili Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, gunerdagdelen@yahoo.com

Projede derleme ve kayıtların çözümünde yardımcı olmakla sorumludur.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Anahtar Kelimeler: Ağız, Anadolu Ağızları, Türkiye Türkçesi Ağızları, Türk Dili.

TÜRKOĞLU DIALECT
(KAHRAMANMARAŞ DIALECTS - 1)

ABSTRACT

The history of the studies on Anatolian dialects are very recent. Because of the newly studies, there are a lot of zones not studied yet. One of the not did detailed study is Kahramanmaraş today. Kahramanmaraş and its districts have choosed and gathered in the Project of Kahramanmaraş Dialcets. In this article, Türkoğlu distirict's dialects of Kahramanmaraş province are examined. Six villages that are represant the district's dialect are choosen and the first results on the texts are exhibited.

Key Words: Dialect, Anatolian Dialects, Turkey Turkish Dialects, Turkish Language.

Giriş

Türkiye Türkçesi ağızları üzerine son yıllarda birçok araştırmacı tarafından çalışmalar yapılmış, yapılmaya da devam etmektedir. Özellikle 1940'tan sonra yerli araştırmacılar dönemiyle beraber bu konuda hatırı sayılır çalışmalar gerçekleştirilmiştir¹. Ancak hâlâ birçok bölgedeki ağızlar çalışılmamış ve derlenmeyi beklemektedir. Derlenen yerlerde de elde edilen malzeme derlenen kayıtlarla sınırlı kalmış, ağızların zengin malzemesinden kayıt altına alınamayan birçok veri araştırmacılar tarafından tespit edilmeyi beklemektedir.

Anadolu'nun, üzerine fazla çalışma yapılmamış bakir ağızlarından biri de Kahramanmaraş ve yöresi ağızlarıdır. Kahramanmaraş ağzı, projesi çerçevesinde bütün il, ilçe ve köyleri,

¹ Yerli araştırmacılar döneminde sadece Türkiye Türkçesi ağızları değil, diğer Türk lehçeleri ağızlarıyla ilgili de önemli çalışmaların yapıldığını görüyoruz. Bu konuda ALKAYA'nın Sibirya Tatar Türkçesi ağızları üzerine yapmış olduğu çalışmalar önemlidir (bk. ALKAYA 2008a, 2008b)

dar sahalı² çalışma tekniği çerçevesinde derlenmiş, köylerin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Her köyden imkânların sağladığı ölçüde elden geldiğince uzun ve çeşitli kişilerden kayıt alınmaya çalışılmıştır. Bu yazımızda derlemesi biten Kahramanmaraş il ve ilçelerinin siyasi bölünme esas alınarak incelenmesine başlanmış, bu bağlamda Türkoğlu ilçesi ağız incelenmiştir. Ses kayıtlarının çözümleri devam ederken Türkoğlu ilçesinin ağız özelliklerini yansıtan 6 köy örnek metin olarak seçilip inceleme kısmının devamına eklenmiştir.

Türkoğlu ilçesi yaklaşık 160 yıl öncesinde kurulmuş bir ilçedir. Yöreye Oğuzların Avşar boyuna mensub Tecirli aşireti iskân olmuştur. İlk ismi Eloğlu'dur ve 1960 yılından itibaren Türkoğlu ismini almıştır³.

Türkoğlu'nun koordinatları 37 24 kuzey enlemi ile 36 51 doğu boylamındadır. Türkoğlu'nun güneyinde Nurdağı, batısında Bahçe ve Düziçi ilçeleri, kuzeybatısında Andırın ilçesi, doğusunda Pazarcık, kuzeyinde ise Kahramanmaraş yer almaktadır⁴.

2000 yılı genel nüfus sayımına göre; Türkoğlu merkez nüfusu 11.918, kasaba ve köylerin toplam nüfusu 49.478 olup

² bk. Erdem 2006; 2009.

³ Osmanlı Devleti Tecirliileri zorunlu iskâna tabi tutmuştur. Derviş Paşa bu işe görevlendirildi. Uzun uğraşlar sonucunda göçebe yaşayan Tecirliiler buldukları yere yerleştirilmişlerdir. Türkoğlu ilçesinin eski "ELOĞLU"dur. Eloğlu Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra Fransız işgaline uğrayan Maraş ile aynı güzergâhta olduğundan zaman zaman işgale uğramış, toplu katliamlara maruz kalmıştır. Eloğlu bir ara bu katliamlardan dolayı boşaltılmıştır. Eloğlu son olarak 11 Şubat 1920 tarihinden sonra Fransızlar Maraş'tan çekilirken katliama uğramıştır. 12 Şubat 1920 Tarihinde Fransızlar bu bölgeden İslahiye doğrultusunda tamamen ayrılmışlardır. Eloğlu 1944 yılına kadar köy statüsünde kalmış, 1944 yılında nahiye olmuştur. 11 Şubat 1960 tarihinde ilçe ve adının da Türkoğlu olmasına karar verilir. 20 Nisan 1960 tarihli 7033 sayılı yasa ile Kahramanmaraş ilinin 6. ilçesi olmuştur. (bk. <http://www.turkoglu.gov.tr>, Türkoğlu kaymakamlığı 2008 ilçe birifiği)

⁴ Türkoğlu Akdeniz Bölgesi'nin doğusunda yer almaktadır. Yönetim bakımından Kahramanmaraş'a bağlıdır. İlçe merkezinin il merkezine uzaklığı 22 km.dir. İlçe Akdeniz'den yaklaşık 100km içeride yer almaktadır. Yüzölçümü 705 km2 dir. Denizden yüksekliği ortalama 500 metredir. Türkoğlu'nun batısında fazla yüksek olmayan dağlar ve yaylalık alanlar yer almaktadır. Kuzeybatısında Kemalim Dağları, Güneybatısında ise Toros Dağları'nın devamı olan Nurdağı ile çevrilidir. Türkoğlu Nur Dağları'nın doğusundaki uzantısı olan İmalı Dağı'nın doğu eteklerinde kurulmuştur. Türkoğlu'da iki önemli ova bulunmaktadır. Bunlardan ilki ilçenin üzerinde kurulu bulunduğu Türkoğlu Ovası'dır. Türkoğlu Ovası ilçenin doğusunda kuzey güney doğrultusunda uzanmaktadır. Diğer önemli ovası ise Türkoğlu'nun güneyindeki Sağlık (Gavur Gölü) Ovasıdır. İlçenin en önemli akarsuyu ilçe sınırları içinden geçen Aksu Nehri'dir. Diğer önemli akarsuyu İmalı Deresi'dir. İmalı Deresi üzerinde Kızileniş Göleti sulama amaçlı yapılmış olup halen kullanılmaktadır. İmalı Deresi Türkoğlu'nun merkezinden geçerek Aksu Nehri'ne ulaşmaktadır. (bk. <http://www.turkoglu.gov.tr>, Türkoğlu kaymakamlığı 2008 ilçe birifiği)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Türkoğlu'nun genel nüfus toplamı 61.396'dır. Nüfus artış hızı şehirde %20.35 - köylerde %8.41 olup, toplam nüfus artış hızı %2.24'dür. Km2 ye düşen kişi sayısı 104 dür. Ortalama hane halkı büyüklüğü 5.40 tır. İlçedeki okuryazarlık oranı %87 dir⁵.

İlçenin ekonomik yapısı eskiden beri tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Son yıllarda sanayi ve el sanatları da hızlı gelişmektedir⁶.

Türkoğlu'nun ağız yapısına etki edebilecek tarihi, etnik coğrafi, sosyal ve ekonomik durumu kısaca bu şekildedir.

Karahan, Kahramanmaraş ağzını Batı grubu ağızları içinde tasnif etmiştir (Karahan 1996:2). Batı grubu ağızları içerisinde Kahramanmaraş ağzı VII. gruba dahildir. Bu grupta Tarsus (İçel), Ereğli, Konya merkez ilçesinin bazı yöreleri, Adana, Hatay, Kahramanmaraş, Gaziantep, Adıyaman, Darende, Akçadağ, Doğanşehir (Malatya), Birecik, Halfeti (Urfa) ağızları bulunmaktadır (Karahan 1996:117).

Türkoğlu ağzı incelendiğinde, merkez ağzından dinlediğimiz kayıtlara ve Kılıç'ın yayınına (KILIÇ 2008) baktığımızda, Kahramanmaraş-Merkez ağzından farklı olduğu görülmektedir. Kahramanmaraş'ın güneyindeki Türkoğlu, merkezden farklı olan ağızıyla karşımıza çıkmaktadır.

Türkoğlu ilçesinden 54 kayıt alınmıştır. Ana dili Türkçe olan bütün köylerden derleme alınmış olup, bazen aynı köyden 2-3 kayıt alındığı da olmuştur. Dar saha yöntemiyle bütün köy ve mahallelerine gidilmiş ve kayıt alınmıştır. Ancak yöreye göç eden ve ana dili Türkçe olmayan köylerden kayıt alınmamış, Muhacir olarak isimlendirilen Balkan göçmenlerinden ise ana dilleri Türkçe olduğu için dil etkileşimlerini görmek amacıyla kayıtlar alınmıştır. Makalede ağız

⁵ 2000 yılı Genel Nüfus Sayımı verilerine göre ilçedeki okur-yazarlık ve eğitim durumu (% olarak) okuma yazma bilmeyen %13. Bilen fakat okula gitmeyen %7.49 İlkokul %43.86 Ortaokul %7.31, Lise %9.49, Yüksek okul %5.26 dır. (bk. <http://www.turkoglu.gov.tr>, Türkoğlu kaymakamlığı 2008 ilçe birifingi)

⁶ 705 km²'yi bulan coğrafi alanın %55'ini dağlık ve engebeli, %45'ni de ovalık arazi teşkil etmektedir. Orman içi ve kırsal kesimdeki köylerimizin yeterli tarım arazileri olmadığından çoğunluğu hayvancılık yapmak üzere koyun, keçi ve sığır yetiştirerek geçimini sağlamaktadır. Son iki yıl içerisinde sebze yetiştiriciliği de gelişme göstermektedir. Halı dokumacılığı ve el sanatları da yaygınlaştırılarak genç nüfusun geçim kaynağı haline gelmiştir. Ova köylerimizde yaşayan halkımızda tarımdan geçimini sağlamaktadır. Çiftçilerimiz, genellikle pamuk, pancar, buğday, arpa, mısır ve çeltik kırmızı biber yetiştirerek, bir kısmını bağlı olduğu birliklere ve tüccara satmaktadır. (bk. <http://www.turkoglu.gov.tr>, Türkoğlu kaymakamlığı 2008 ilçe birifingi)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

özellikleri göz önünde bulundurularak yapılacak olan inceleme için yörenin yerli ağzını temsil eden, 6 köy seçilmiş ve bu kayıtlardaki özellikler dikkate alınmıştır.

Türkoğlu ağzını karakterize eden belli başlı ağız özelliklerini ortaya koymaya çalıştığımız bu araştırmanın ayrıntıları, bütün çözümler yapıldığı zaman ortaya çıkacaktır. Yöreyle ilgili derleme çalışmalarımız bitmemiştir. Yöreği her ziyaret ettiğimizde kayıtları zenginleştirmeye devam etmekteyiz.

Ses Bilgisi

Ünlüler

Türkoğlu ağzında ünlü ve ünsüzlerin boğumlanma noktalarını birbirlerine benzetmeleri sebebiyle, yazı dilinde bulunan sekiz ünlünün dışında, az çok farklılaşmış ünlü çeşitleri bulunur. Bu ünlü çeşitlerinden bir kısmı kişisel kullanımlara özgü olarak tespit edilirken bir kısmı da yöre ağzında karakteristik olarak karşımıza çıkar: á, é, í, ó, ú, à, è, ò, â, ê, î, ï, ĩ. Yine bu ünlülerin uzun şekilleri yer yer karşımıza çıkar: ā, ī, ē, ī, ū, ū, ū, ō, ō, ō.

a ünlüsü ve çeşitleri (á, â, â):

á: a ile e arasında bir orta damak ünlüsüdür⁷. Bölge ağzında daha çok y sesinin inceltici tesiriyle karşımıza çıkmaktadır, ancak sistemli bir görünüm arz etmez: ámma, várím, herál, yáşında, yázin.

a ile ı arası daralmış bir ünlüdür. Bu daralmada y ünsüzünün tesiri büyüktür. Bölge ağzında az rastlanan bir sestir. çardâı, dâıdııcık, oynâyan

â: a ile o arası bir sestir. Bu ünlünün oluşmasında dudak ünsüzlerinin ve yuvarlak ünlülerin payı büyüktür. Yöre ağzında özellikle “baba” kelimesinde ve bazı o>a değişimi görülen kelimelerde tespit edilmektedir.

e ünlüsü ve çeşitleri (è, ê):

è: Türkoğlu ağzında özellikle ilk hecelerde sistemli olarak karşımıza çıkan bir sestir. i>è ve e>è değişimleriyle ortaya çıkmıştır, bunun yanında asli şekilleri devam ettiren örnekler de çoktur. i ile e arasında bir ünlüdür. Kapalı e ünlüsü olarak adlandırılır⁸. êárilikden, êliñ, êyídik, sévmem.

⁷ ERCİLASUN, *KİA*, s. 51.

⁸ Daha geniş bilgi için bk. Erdem 2006.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

é: i sesine oldukça yakın ve daralmış e ve i arası bir ünlüdür. Yöre ağzında özellikle y sesinin inceltici tesiri ve i>e değişmesi sonucu karşımıza çıkmaktadır. éhdiyecini, dékerik, éyi, köfdéye

ê: e sesinin yuvarlaklaşması veya ö sesinin yarı düz hale gelmesiyle yarı yuvarlak ve yarı düz e sesi Türkoğlu ağzında karşımıza çıkmaktadır. e>ö değişiminin başlıca nedeni dudak ünsüzleridir. Bunun yanında ö ünlüsünün nispeten düzleşmesi sonucu oluşan ê şekilleri de vardır.⁹ ênce

ı ünlüsü ve çeşitleri (ı, ı):

ı: Boğumlanma noktası ı ile i arasında yarı ön damak sesidir. Özellikle y sesi, bu ünlünün oluşmasında büyük etki gösterir. burdıyem, çiharamadım, yıl

ı̇: Boğumlanma noktası ı ile u arasında olan, yarı düz-yuvarlak bir sestir. Bu sesin oluşmasında dudak ünsüzlerinin payı büyüktür. ğıla, mirat, ğavır, ğavişdir

ı̈: Türkoğlu ağzında sistemli olarak görülmeyen şahsi kullanımlara has kısa ı ünlüsüdür. yâni, darılarımız, oturullarımızmış, ğızım.

i ünlüsü ve çeşitleri (ı̇, ı̈):

ı̇: Türkoğlu ağzında ses değişimleri esnasında bir ara ses olarak karşımıza çıkan yarı düz, yarı yuvarlak dar bir ünlüdür. Yöre ağzında sistemli olarak görülmez ve şahsi kullanımlar sonucu tespit edilmektedir. bilmüyöm, dıhıliyüm, içeri, birincü

ı̈: Türkoğlu ağzında sistemli olarak görülmeyen şahsi kullanımlara has kısa i ünlüsüdür. göreneklerini, şimdî, benim

o ünlüsü ve çeşitleri (ó, ô):

ó: Türkoğlu ağzında kimi o ünlüleri ğ, ñ ünsüzlerinin kalınlaştırıcı tesiriyle oluşmuştur. dókıldü, kótülük, gótürüyür

ô: o ile u arasında boğumlanan bir ünlüdür. şorda, ediyög, ôsandıdim.

ö ünlüsü ve çeşitleri (ö)

ö: ö ile ü arası oynaklanan Türkiye Türkçesi ağzlarında pek rastlanmayan zayıflamış ö ünlüsüdür¹⁰. Bölge ağzında sadece birkaç

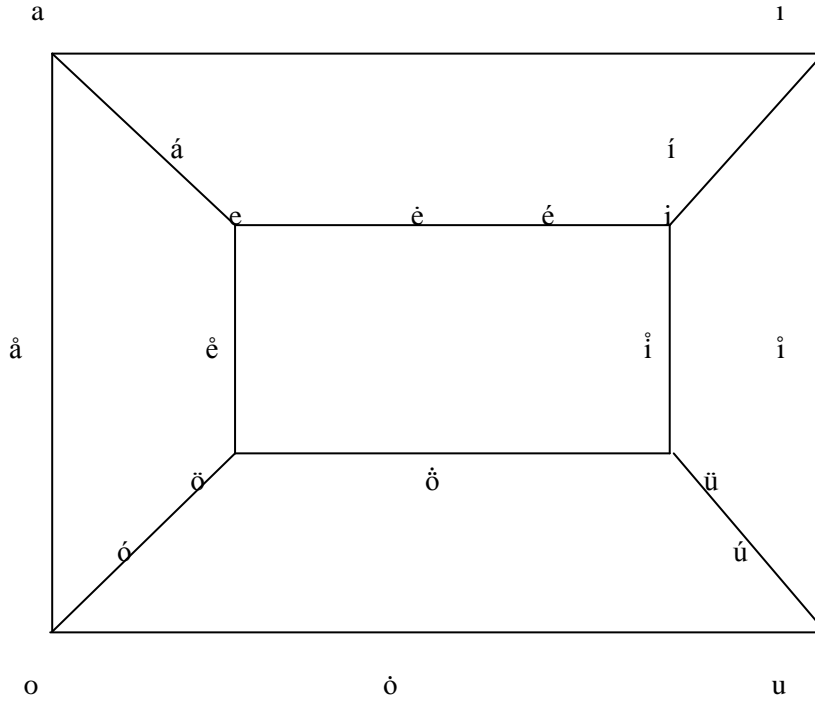
⁹ bk. Muzaffer TANSU, **Durgun Genel Ses Bilgisi ve Türkçe**, TDK Yay., Ank. 1963, s. 47.

¹⁰ Mukim SAĞIR, “Anadolu Ağızlarında Ünlüler”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1995**, TDK Yay., Ank. 1997 s. 386.

kelimede sistemsiz olarak karşımıza çıkar. Ancak şimdiki zaman ekinde sistemli olarak Türkoğlu ağzında bu sesin kullanıldığını görmekteyiz. diyô, vurúyô, bilmiyôğ

u ünlüsü ve çeşitleri (ú):

ú: u ile ü arasında boğumlanan bir orta damak ünlüsüdür. Daha çok ğ, , m, ñ ünsüzlerinin ses çevresinde boğumlanma noktasını nispeten geriye çekmesi sonucu ortaya çıkmıştır. bilmiyúğ, bilmiyúk, şúkúr

Türkoğlu Ağzındaki Ünlüleri Gösterir Şema

Ünlülerde Uzunluk Kısalık

Bugün yer yer ve sistemsiz olarak Türkiye Türkçesi ağzılarında tespit edilen ve Ana Türkçede ilk hecede var olduğu tasavvur edilen ünlü uzunluklarını¹¹ en iyi şekilde koruyan Türk şivesi

¹¹ A. Von GABAIN, *Eski Türkçenin Grameri*, çev. Mehmet AKALIN, TDK Yay., Ank. 1988. s. 33.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Türkmen Türkçesidir. Bunun yanında uzun ünlüler Irak'taki bütün Türk ağızlarında, Kabil Avşar ağzında, Afganistan Türkmen ağzında, Kuzeydoğu Bulgaristan Türk ağızlarında da tespit edilmiştir¹². Faruk K. Timurtaş ise, Türkçede bazı şivelerin dışında uzun ünlü olmadığı görüşündedir¹³. Bununla birlikte Türkçede aslı uzun ünlüler meselesi hâlâ tartışma konusudur¹⁴. Yine Zeynep Korkmaz'ın Batı Anadolu ağızlarında tespit ettiği aslı uzun ünlüler ilgi çekicidir¹⁵. Türkiye Türkçesi ağızlarında aslı uzun ünlülerin tespiti konusunda en son çalışma Erdem'in çalışmasıdır (Erdem 2003).

Türkoğlu'nda çözülen metinlerde aslı uzun ünlü bulduran kelime tespit edilememiş, ünlü ikizleşmesi yoluyla uzun ünlüler meydana gelmiştir. Ayrıca alıntı kelimelerdeki uzunluklarda kısalma eğilimi güçlü bir şekilde devam etmesine karşın, hala uzun ünlüler mevcuttur. Yine vurgu dolayısıyla Türkçe kelime ve eklerin bir kısmında uzun ünlü tespit edilmiştir. Ayrıca yine vurgu sebebiyle bazı ünlülerin kısa telaffuz edildiği de görülmektedir. zeten, yánına, diyî, gõñu, vâtıñın, âzından, bulâcâğ, vâde.

İkiz Ünlüler

Aynı nefes baskısı altında boğumlanan¹⁶, bünyesinde iki ünlü bulunduğu hâlde ayrı hece meydana getirmeyen fonemlere “ikiz

¹² Özcan TABAKLAR, “Türkmen Türkçesi'nde Ünlülerin Uzun Okunmasını Gerektiren Durumlar ve Eklerdeki Uzun Ünlüler”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1994**, TDK Yay., Ank. 1996, s. 145; Sadettin BULUÇ, “Mendeli (Irak) Ağzının Özellikleri”, **Bilimsel Bildiriler 1972**, TDK Yay., Ank. 1972, s. 181; Mehmet Fuat BOZKURT, “Kabil Avşar Ağzı”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1977**, TDK Yay., Ank. 1978, s. 206-207; BOZKURT, “Afganistan'da Bir Türkmen Ağzı”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1978-1979**, TDK Yay., Ank. 1981, s. 39-79; Hüseyin DALLI, **Kuzeydoğu Bulgaristan Türk Ağızları Üzerine Araştırmalar**, TDK Yay., Ank. 1991, s. 72. Ercan ALKAYA, **Sibirya Tatar Türkçesindeki Uzun Ünlüler Üzerine Bir Değerlendirme**, *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 3/4 Summer 2008*; Ercan ALKAYA, **Sibirya Tatar Türkçesi**, Turkish Studies Yayınları, Ankara 2008; Süleyman Kaan YALÇIN, **Çağdaş Türk Lehçelerinde Ünlüler**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ. 2009; Süleyman Kaan YALÇIN, “Birincil Uzun Ünlülerden Kaynaklanan Seslik İzlerin Elazığ Ağzındaki Görünümü” Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı'na sunulan bildiri. Şanlıurfa. 25-29 Mart 2008.

¹³ Faruk K. TİMURTAŞ, **Eski Türkiye Türkçesi**, İstanbul Üniv. Yay., İst. 1977, s. 46.

¹⁴ bk. Talat TEKİN, **Ana Türkçede Aslı Uzun Ünlüler**, Ank. 1975.

¹⁵ Zeynep KORKMAZ, “Batı Anadolu Ağızlarında Aslı Ünlü Uzunlukları Hakkında”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, c. II, TDK Yay., Ank. 1995, s. 123-127.

¹⁶ Efrasiyap GEMALMAZ, **EİA**, c. 1, s. 119.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

ünlü” diyoruz¹⁷. İkiz ünlüler Türk dilinin yapısına uygun düşmediğinden¹⁸ standart Türkiye Türkçesinde alıntı kelimeler dışında ikiz ünlü yoktur. Ancak Türkiye Türkçesi ağızlarında kelime ortasında bazı ünsüzlerin düşmesi sonucu ikiz ünlüler meydana gelir¹⁹: deâşdi, düün, böön, çeltâa.

Ünlü Uyumları ve Ünlü Benzeşmeleri

Türkiye Türkçesi ağızlarında ünlü uyumu dikkati çekecek kadar belirgin ve kuvvetlidir²⁰.

İncelik-kalınlık bakımından ünlü uyumu, Türkçede her devirde sağlamdır²¹. Türkoğlu ağızında da incelik-kalınlık uyumu yerleşmiş durumdadır. Ancak bazı eklerin bünyesindeki y ünsüzü bu uyuma aykırı şekillerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Arapça ve Farsça kelimelerin bir kısmı dil benzeşmesinin etkisi altında kalmıştır. Bu benzeşmeler ilerleyici ve gerileyici olmak üzere iki yolla meydana gelirler:

vâıt, vaııtdan; mézerlikremiz, cenezê, emeliyet, dúkganda, asbabınan

Yazı dilinde ünlüleri benzeşmeyen bazı yapılar Türkoğlu ağızında büyük ünlü uyumu etkisi altına girmişlerdir.

varıdı, mıkdarrı,

-ken zarf-fiil eki bazı örneklerde Türkoğlu ağızında uyuma girmiştir.

getirekene, çocukkan

Önlük artlık uyumunun bozulmasında y ünsüzünün büyük etkisi vardır. y fonemi, genel dilde, belli kurallara göre kendisinden evvelki e, a seslerini i, ı seslerine çevirir²². Türkoğlu ağızında şimdiki zaman çekimi esnasında büyük ünlü uyumu, art sıradan ünlülere sahip kelimelere ön ünlülü eklerin getirilmesi ve ön sıradan kelimelere

¹⁷ ERCİLASUN, KİA, s. 61.

¹⁸ Ahmet CAFEROĞLU, “Anadolu ve Rumeli Ağızları Ünlü Değişmeleri”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1964*, TDK Yay., Ank. 1989, s. 18.

¹⁹ bk. ERCİLASUN, KİA, s. 61; GEMALMAZ, EİA, s. 119-125, KORKMAZ, NYA, s. 42-44; GÜLENSOY, KÜYA, s. 29-31; Emin KALAY, EİA, s. 20-21; Cemil GÜLSEREN, MİA, s. 49-50; Fatma ÖZKAN, OTA, s. 12-13; Ahmet GÜNŞEN, KYA, s. 29-31; SAĞIR, EYA, s. 72-74.

²⁰ Tuncer GÜLENSOY, “Rumeli Ağızlarının Sesbilgisi Üzerine Bir Deneme”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1984*, TDK Yay., Ank. 1987, s. 99.

²¹ Faruk K. TİMURTAŞ, *Eski Türkiye Türkçesi*, İstanbul Üniv. Yay., İst. 1977, s. 26.

²² Ömer Asım AKSOY, *Gaziantep Ağızı*, c.I, TDK Yay., İst. 1945, s. 87.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

tabiatıyla art ünlülü şekillerin getirilmesi suretiyle iki şekilde bozulur. Ayrıca şimdiki zaman ekinin uyuma aykırı oluşunu, ekin, nispeten yeni bir gelişme sonucu meydana gelmesiyle açıklayabiliriz²³: baħılmüyö, çıharüyöler; ğórdü müz, ğāriyedi

Bölge ağzında -y- ve -c- ünsüzlerinin darlaştırıcı ve inceltici tesirleri sonucu çeşitli uyum dışı ekleşmeler ortaya çıkmaktadır.

yukāmiye, gociyá

Türkoğlu ağzında art sırada yer alan birkaç kelime çeşitli nedenlerle ön sıraya geçmiştir: emmiñ

Düzlük yuvarlaklık uyumu, ünlülerin düzlük yuvarlaklık bakımından ilk hece ünlüsüne göre ayarlanması olayıdır²⁴. Küçük ünlü uyumu, Orta Osmanlıca döneminin sonlarında ortaya çıkmış ve Türkiye Türkçesi döneminde yerleşmiştir. Kelimeler araştırma bölgemizde, alıntı kelimelerin bir kısmı da dahil olmak üzere, yuvarlaklaşma yönünde bir gelişme göstermiştir. Yuvarlaklaşma temayülü ise küçük ünlü uyumunun aleyhine olan bir durumdur.

Türkoğlu ağzında küçük ünlü uyumu sağlam bir görünüm arz etmez. Ancak bazı kelimeler yazı dilinin aksine, bölge ağzında düzleşme eğilimi içine girmişlerdir.

dapısı, davıı, yavrım

Eski Anadolu Türkçesinden bu yana aslı yuvarlak şekillerin devam etmesi küçük ünlü uyumunu bozar.

pāmuğ , oraıusuñ

Türkoğlu ağzında üçüncü şahıs bildirme ekleri -du/-dü şeklindedir.

şeyüdü, güccüdü, yöüdu, yödu, çöüdu

İsimden isim yapma eki olan -lı/-li, -lu/-lü'nün Türkoğlu ağzında daha çok yuvarlak şekli kullanılır.

datıu, yöürtlü, suıu

Genişlik-Darlık Uyumu

Türkiye Türkçesinin çeşitli ağzlarında rastlanan²⁵ genişlik-darlık uyumunun etkisini değişik kelimeler üzerinde görmekteyiz.

²³ Meedut MANSUROĞLU, “Türkiye Türkçesinde Ses Uyumu”, **Türk Dili Araştırmaları Yılığ-Belleten**1959, TDK. Yay., Ank. 1988, s. 89.

²⁴ KORKMAZ, **NYA**, s. 53.

²⁵ bk. AYDIN, **AA**, s. 35; ERCİLASUN, **KİA**, s. 82; GÜLSEREN, **MİA**, s. 57; SAĞIR, **EYA**, s. 46.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Ancak bu durum Türkoğlu ağızında sistemleşmemiş ve birkaç örnekle sınırlı kalmıştır. irbâam

Ünlü Değişimleri

Türkoğlu ağızında ünlüler ilerleyici ve gerileyici benzeşmeler yanında çeşitli ünsüzlerin etkisiyle de değişirler. Bu değişimler kayıtların çözümünü tam olarak yapıldığında etraflıca incelenecektir.

Ünlü Düşmesi

Türkiye Türkçesi ağızlarında çeşitli sebeplerle kelime ortasında ve sonunda ünlü düşmesi meydana gelir. Türkoğlu ağızındaki durum şöyledir:

Eklerle genişletilmiş en az üç heceli kelimelerde orta hecenin ünlüsü düşer. Ayrıca hece kaynaşması sonucu ve karşılaşan ikiz ünlülerden birinin erimesi sebebiyle ünlü düşmelerini tespit edebilmekteyiz. Türkçede orta heceler vurgusuz olduğundan, kelime ortasında ünlü düşmesi pek fazladır²⁶.

epî, bilîm, nêdîsîz, cána, gúccüne, baım, şorda

Ayrıca i- fiili ve vasıta hâli eki eklesirken ünlü düşmesi görülür.

emrinen, ilâhinen, kımsiyenen, lâabinen, şeyinen, külüyen

Ünlü Türemesi

Türkoğlu ağızında ünlü türemesine daha çok kelime içinde rastlanmaktadır. Kelime başında ise ünlü türemesi daha çok alıntı kelimelerde görülür. Kelime sonunda ise ünlü türemesi yoktur.

Kelime başında ünlü türemesi r ve l ünsüzleriyle başlayan alıntı kelimelerde görülür. Bu kelimelerin başına genellikle dar bir ünlü getirilir. Çünkü diğer Türk şivelerinde ve Türkiye Türkçesi ağızlarında kelime başında akıcı, özellikle sızıcı ünlüler kurallı bir şekilde bulunmaz²⁷. irezillik

Ayrıca birleşik zamanlı fiil çekimlerinde cevher fiili ünlü uyumlarına tâbi biçimiyle kendisini gösterir: varıdı, gücâmdiyedi

Ünsüzle biten bir kelimeye araç hâli eklendiğinde araya çoğunlukla dar bir ünlü girer. nohutunan, maıınan, perişannınan

²⁶ Faruk K. TİMURTAŞ, *Eski Türkiye Türkçesi*, İst. Üniv. Yay., İst., 1977, s. 40.

²⁷ GEMALMAZ, EİA, s. 143; Cevdet ŞANLI, "Kırklareli Ağızlarında Ses Olayları", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1994*, TDK Yay., Ank. 1996, s. 119.

Ünsüzler

Ç: Katı, patlamalı, tonlu diş eti ünsüzü “c” ile yine katı, patlamalı, tonsuz diş eti ünsüzü “ç” arasında boğumlanan, bir bakıma “c” ile başlayıp “ç” ile tamamlanan müşterek boğumlanmalı bir ünsüzdür²⁸. geÇ

F: v ile f arası boğumlanan ve daha çok f'ye yönelik bir sestir²⁹. Sistemli olarak görülmez, bir ara ses konumundadır. seFillîdi, uFağ teFek, meFaat

ğ: Türkoğlu ağzında sistemli olarak görülen bir art damak ünsüzüdür. Art veya yarı art ünlülerle hece kurar. Kelime başında ve ortasında yer alan ö-ü ünlüleriyle hece kurduğunda, boğumlanma noktasını biraz geriye çekerek yarı art ünlülerin oluşmasına neden olur. Aslında damak ünsüzlerinin hepsinde görülen bu durum Orta Anadolu ağızlarını karakterize eder³⁰. dükğani, gñümünen, günü, gör, götürüyür

Ayrıca, birçok Türkiye Türkçesi ağzında daha çok ünsüzüne dönüşen kelime sonu ünsüzü, Türkoğlu ağzında kimi köylerde çoğunlukla ğ ünsüzüne dönüşür³¹. vardıĝ

Türkoğlu ağzında yoğun olarak karşımıza çıkan bir artdamak ünsüzüdür. Hırıltılı, sızıcı ve sedâsız bir ünsüzdür³². Artdamak ünsüzü k'lar ve bazen h'ler sistemli olarak h'ye dönüşmektedir. çöhuğ, çîhârdım, vahtıdan

h: Bu ünsüz de sızıcı, ötümlü bir gırtlak ünsüzüdür. Bölge ağzında çok görülmez. Birkaç alıntı kelimeye karşımıza çıkar. hayvannarınan, hârp, hâlım

k: Bölge ağzında sistemli olarak kullanılan bir art damak ünsüzüdür. Kelime başındaki k-'lar genellikle daha arkadan boğumlanan bir k-/g- veya K sesine dönüşürler. İç ve son seslerdeki

²⁸ Mukim SAĞIR, “Anadolu Ağızlarında Ünsüzler”, **Türk Dili Araştırmaları Yılığ-Belleten 1995**, TDK Yay., Ank. 1997, s. 394-395.

²⁹ Mukim SAĞIR, “Anadolu Ağızlarında Ünlüler Ünsüzler”, **3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996**, TDK Yay., Ank. 1999, s. 995.

³⁰ Zeynep KORMAZ, “Ağızların Tarihî Devirlerle Bağlantısı Üzerine”, **Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni**, TDK Yay., Ank. 1999, s. 63.

³¹ Bu özellik araştırma yaptığımız Sinop merkez ağzında ve Samsun Asarcık ağzında da karşımıza çıkmaktadır. Bk. Erdem 2009, 2005.

³² OLCAY, EA, s. 29.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

k'lar ise h olur³³. Türkoğlu'nda ise kimi zaman bu iç ve son sesteki k'ların sızıcılaşma yerine ötümlüleşmeyi tercih ederek g'ye dönüştükleri görülmüştür. k ünsüzü boğumlanma noktasını geriye çektiğinden art veya yarı art ünlülerin oluşmasına neden olur. dóğúldü, şúğür, kótúllúk, yolçúsuyúk, yúklúklúye

ñ: Türk dilinin bilinen en eski dönemlerinden beri dikkati çeken seslerinden biridir. Hemen hemen bütün Eski, Orta ve Yeni Türkçe dönemlerinin yazı dili durumundaki lehçe ve şivelerinden kalma metinlerdeki imlâları dolayısıyla, Türkoloji dünyasındaki çevri yazılarında “ng”, “ŋ” veya “ñ” gibi şekillerde tespit edilen bir sestir³⁴. Eskiden adı “sağır nun” olan dil ardı /N/ sesi, Türkiye Türkçesi ağızlarında oldukça yaygındır³⁵. ñ ünsüzünün boğumlanması, dil sırtının yumuşak damakta kapanması ile oluşur³⁶. Bu ses Türkoğlu ağızında sistemli olarak varlığını sürdürmektedir. nôtucuñ, kôyüñ, geldîñ, bâñzim

T: t ile d arasında bir ses değerine sahiptir³⁷. yeTi, Tabi, Terlig, guTnu muTnu, unuTdum, aTmiş

w: Çift dudak v'sidir. Bölge ağızında sistemli olarak karşımıza çıkmaz. Ancak bazı konuşmacıların ağızında bu ses belirgin olarak hissedilir. Ayrıca bu ünsüz, yanına geldiği düz ünlüleri bazen yuvarlaklaştırır. Suwamiye.

Ünlü Ünsüz Uyumunun Bozulması

Türkçede bazı ünsüzler ön damak ve arka damak olmak üzere ikiye ayrılırlar. Ön damak ünsüzleri sadece ince ünlülerle, arka damak ünsüzleri ise sadece kalın ünlülerle birlikte bulunur. Buna ünlü ünsüz uyumu denir³⁸. Türkoğlu ağızında bu uyumun k, g (> , ğ) , ñ ünsüzlerinin ses çevresinde kısmen bozulduğu görülür³⁹. Türkoğlu ağızında arka damak ünsüzleri olan k ve ğ; ö ve ü ünlüleriyle hece

³³ Tuncer GÜLENSOY-Ahmet BURAN, **Tunceli Yöresi Ağızlarından Derlemeler**, Boğaziçi Yay., İst. 1992, s. 18.

³⁴ Hâil ERSOYLU, “*Türkçenin Bazı Yabancı Kökenli Kelimelerindeki Damaksı Genizsileşme*”, **İlmî Araştırmalar**, İlim Yayma Cemiyeti Yay., İst. 2000, s. 97.

³⁵ Hendrik BOESCHOTEN, “*Avrupa Türkçesinde Anadolu Ağızlarının Yansımaları*”, **Türkçenin Ağızları Çalıştay Bildirileri**, Hz. A. Sumru ÖZSOY- Eser E. TAYLAN, Boğaziçi Yay. İst. 2000, s. 96.

³⁶ Mukim SAĞIR, “*Anadolu Ağızlarında Ünsüzler*”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1995**, TDK Yay., Ank. 1997, s. 402.

³⁷ Fuat BOZKURT, “*Kabil Avşar Ağızı*”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1977**, Ank. 1978, s. 211.

³⁸ ERCİLASUN, **KİA**, s. 104.

³⁹ AYDIN, **AA**, s. 47.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

kurduğunda, bu ünlüleri kalınlaştırır⁴⁰. górdúk, gótürürdúk, dókerdik, şükúr.

Ünsüz Değişimleri

Ünsüzlerde ötümlüleşme, kelimenin başında, ortasında ve sonunda olmak üzere üç durumda meydana gelir.

Kelime Başında Ötümlüleşme

Kelime başında ötümlüleşme Türkoğlu ağzında sistemli olarak görülür. Ayrıca bu durum Güney Batı Türkçesinin ayırıcı bir ses özelliğidir⁴¹. Eski şekillerin yanında ötümlüleşmenin Türkoğlu ağzında yerleşmiş olduğunu görmekteyiz.

k->ğ- değişimi: Ğızım, Ğocası, Ğucaqlaqlar

k->g- değişimi: Gimi, gendine, Terlig, güccüdü

ç->c- değişimi: capiyá

s->z- değişimi: zepze

t->d- değişimi: dèzzeñ, doqsan, duymadığ, davar

Eski Türkçede kelime başında d- sesi bulunmaz. Bu değişim Batı Türkçesi devresinin başında görülen bir ötümlüleşme eğiliminin sonucudur⁴². Bu eğilim alıntı kelimelerin başındaki t-leri de d-yapacak kadar ileri seviyede Türkoğlu ağzına yerleşmiştir.

Kelime İçinde Ötümlüleşme

Kelime içindeki ötümlüleşme, Türkoğlu ağzında çok görülen bir ses değişimidir. Batı Türkçesinde iki ünlü arasında hece başında ötümlüleşme yönündeki ünsüz değişimleri önemli yer tutar⁴³.

k->-ğ- değişimi: Türkoğlu ağzında Türkçe ve yabancı kelimelerde kelime içindeki -k-’ların bir kısmı -ğ-’ya dönüşür. Ancak bu durum sızıcılaşma kadar yaygın değildir.⁴⁴ bağğal, başğa

-k->-g- değişimi: Türkoğlu ağzında alıntı ve Türkçe kelimelerdeki -k-’ler bazen ötümlüleşerek -g-’ye dönüşür. eşgi, esgiden

⁴⁰ KORKMAZ, NYA, s. 73.

⁴¹ bk. GÜNAY, RİA, s. 84.

⁴² Ahmet CAFEROĞLU, “Anadolu Ağızlarında Konson Değişimleri”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1963**, Ank. 1964, s. 21.

⁴³ AYDIN, AA, s. 50.

⁴⁴ bk. ERCİLASUN, KİA, s. 106; AYDIN, AA, s. 50; GEMALMAZ, EİA, c. I, s. 167.

-ç->-c- değişimi: Türkoğlu ağızında yaygın bir ses değişimidir. Sonunda ç bulunan kelimeler, ünlüyle başlayan eklerle genişletildiğinde, hece başında kalan ç'ler ötümlüleşir. Ayrıca bölge ağızında hece başındaki diğer ç ünsüzlerinin de ötümlüleştiğini görüyoruz⁴⁵ Güccük, çifci, çitcilik, işcilik

-t->-d- değişimi: Bu değişim Batı Türkçesinde oldukça yaygındır⁴⁶. Türkoğlu ağızında da Türkçe ve yabancı kelimelerde bu değişime sistemli ve yaygın olarak rastlıyoruz. Ayrıca hece başındaki -t-'lerin de -d-'ye dönüştüğünü görüyoruz: İşde, doğdura, üsdünü

-y->-z- değişimi: dèzzeñ

Kelime Sonunda Ötümlüleşme

-k>-ğ değişimi:

Türkoğlu ağızında çoğu zaman sızıcılaşan k'ların ötümlüleştiği görülür. büyüğ, ğurduğ, pambığ, pıdılığ, ufağ

-k>-g değişimi: dealdig, èyliğ

-ç>-c değişimi: pirinc

-t>-d değişimi: avrad, noğud, dörd

-p>-b değişimi: -ıp/-ip, -up/-üp zarf-fiil eklerinin sonundaki -p'nin bölge ağızında, birkaç örnekte, -b'ye dönüştüğü görülür: oturub

-z>-s- değişimi: bis

Türkoğlu ağızında çözülen metinlerden elde edilen karakteristik ses değişikliklerini kısaca burada vermeye çalıştık. Metinlerin tamamı çözüldüğünde bu değişiklikler ayrıntılı ortaya konulacaktır.

Türkoğlu ağızında görülen isim ve fiil çekim ekleri de kısaca şöyledir:

İsim ve Fiil Çekimi

Hâl Ekleri:

İlgi Hâli Eki:

Hâl eklerinin temel fonksiyonu, ismi içinde bulunduğu duruma göre fiile bağlamaktır. Ancak ilgi (genitive) hâlinin böyle bir

⁴⁵ AYDIN, AA, s. 51.

⁴⁶ AYDIN, AA, s. 51.

özelliği yoktur⁴⁷. İlgi hâli eki, eklendiği ismin anlamına belirtme, sahiplik, mensubiyet, ilgi vb. anlamlar kazandırır⁴⁸. Türkoğlu ağzında ilgi hâli ekinin şu şekilleriyle karşılaşıyoruz: -iñ/-iñ, -uñ/-üñ, -niñ/-niñ, -nuñ/-nüñ.

babamiñ, çocuklarıñ, çocūumuzuñ, eviniñ, babiyeyñ

Hece kaynaşması sonucu ilgi hâli ekinin tek ünsüze düşmüş şekilleri de vardır. ğamañ_êvi

Yükleme Hâli Eki: Yüklem hâli şu şekillerde bulunur: -ı/-i, -u/-ü. Êhdiyecini, mevlüdü, suvanını, artı

Yönelme Hâli Eki: -a/-e, -(y)a/-(y)e şekillerinde bulunur. Gociyá, kepáa, baá, pambıa, bunnara

Bulunma Hâli Eki: Ötümsüz şekline rastlamadığımız bu ek, -da/-de şekillerinde karşımıza çıkar. Antepde, içinde, ğünümüzde, ğözümde, nerelerde

Çıkma Hâli Eki: İsmi, kendisinden uzaklaşma ifade eden fiillerle münasebetini gösteren hâlidir⁴⁹. Bu ekin Türkoğlu ağzında ötümsüz şekli yoktur. debiyáqden, yolundan, içerden, benden

Araç Hâli Eki: Araç hâli eki çoğunlukla -nan/-nen, -ıman/-inen şeklinde karşımıza çıkar. “-ilen” şeklinde genişletilen ek, daha sonra -ilen>-inen>-nen veya -nan biçimini almıştır. Külüynen, eşğinen, emirinen, ğavlinen

Eşitlik Hâli Eki: Bölge ağzında eşitlik eki genellikle -ce/-ca’dır. Êvelice

İyelik Ekleri: İyelik ekleri sahiplik, mülkiyet bildiren ekler olarak, getirildikleri isimlerin karşıladıkları varlıkların hangi şahsa ait olduğunu belirten eklerdir⁵⁰. Bölge ağzında iyelik çekimi şu şekilde yapılır: Arâziñarımız, ğızım, bânzim, eviñ, elîñize, evi, bişesi, elijz

Çoğul Eki: Çoğul eki genellikle -lar/-ler şeklindedir. muħdañlara, átañlarımız, çocuklara, adamñlar, bunnarıñ, bunnara, önnarı

Aitlik Eki: Bu ek -ki şeklinde karşımıza çıkar. Ancak bunun ötümlü hâli olan -gi de nadir olarak karşımıza çıkar. Êvelki, şindikiler, öteki

⁴⁷ Ahmet BURAN, *Anadolu Ağzlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*, TDK Yay., Ank. 1996, s. 61

⁴⁸ Leylâ KARAHAN, “Yüklem ve İlgi Hâli Ekleri Üzerine Bazı Düşünceler”, 3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996, TDK Yay., Ank. 1999, s.608.

⁴⁹ KALAY, AA, s. 66.

⁵⁰ GÜNŞEN, KYA, s. 110.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009

Soru Eki: Soru eki -mı/-mi, -mu/-mü şeklindedir. gölâ mı, baña mı, sōra mı, pis mi, ben mi

Ayrıca bölge ağzında vurguyla soru şekli de yaygındır.
sandalıyâ getirim oturucūñ ğızım?

Fiil Çekimi

Şahıs Ekleri

Şahıs ekleri, fiilde belirtilen işi yapan şahsı bildiren eklerdir. Bu ekler zamir körkenli olup, zamirlerin ekleşmesiyle meydana gelmişlerdir⁵¹. Bunları üç grupta toplayabiliriz.

Birinci Tip Şahıs Ekleri:

Birinci tekil şahıs: -ım/-im, -um/-üm, -m

İkinci tekil şahıs: -sıñ/-siñ, -suñ/-süñ, -ñ

Üçüncü tekil şahıs: ø

Birinci çoğul şahıs: -ız/-iz, -uz/-üz, -z; -uh, -ük/úk; -h, -k, -ğ

İkinci çoğul şahıs: -sıñız/-siñiz, -suñuz/-süñüz; -sıuz/-siuz, -süz/ -süz; -ñız/-ñiz, -ñuz/-ñüz

Üçüncü çoğul şahıs: -lar/-ler; -la/-le

İstek kipinin birinci tekil ve çoğul şahıslarında –ayım/-eyim, -yım/-yim, -im; -alım/-elim ekleri kullanılır.

İkinci Tip Şahıs Ekleri:

Birinci tekil şahıs: -m

İkinci tekil şahıs: -ñ

Üçüncü tekil şahıs: ø

Birinci çoğul şahıs: -k/-h

İkinci çoğul şahıs: -ñız/-ñiz, -ñuz/-ñüz

Üçüncü çoğul şahıs: -lar/-ler; -la/-le

Emir Ekleri:

Emir ekleri diğer iki grup şahıs eklerinden farklıdır. Emir ekleri aslında şekil ekleridir. Yalnız emirde her şahsın ayrı bir şekil eki olduğu için, o şekil ekleri aynı zamanda şahıs da ifade ederler⁵².

⁵¹ Ahmet BURAN, *Türkçede Kelimelerin Ekleşmesi ve Eklerin Kökeni*, 3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996, TDK Yay., Ank. 1999, s.209.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

İkinci tekil şahıs: ø

Üçüncü tekil şahıs: -siñ/-siñ, -suñ/-süñ

İkinci çoğul şahıs: -ñ

Üçüncü çoğul şahıs: -sıñlar/-siñler, -suñlar/-sünler

Füllerin Basit Zaman Çekimleri

Bildirme Kipleri

Şimdiki Zaman: Şimdiki zaman eki, gerek ses yapısı gerek türü itibariyle Türkiye Türkçesi ağızlarında yazı dilinden çok değişik biçimler almıştır⁵³. Bu ek, Eski Türkçede ‘yürümek’ anlamına gelen ‘yorımak’ fiilinden türemiştir⁵⁴. Mahallî farklılıklar dışında Batı ve Orta Anadolu’da genellikle -r’sini kaybederek -yo, Doğu’da ise bazı değişikliklere uğrayarak -ir veya ünlü uyumu ile -ır/-ir, -ur/-ür, bazı yörelerde de -yi veya -y şeklini almıştır⁵⁵. Şimdiki zaman ekini Anadolu ve Rumeli ağızlarında dar ve geniş ünlülü şimdiki zaman olarak ikiye ayırabiliriz⁵⁶. Türkoğlu ağzı, bu gruptan çoğunlukla ikincisine giren şimdiki zaman eklerine sahiptir. Dar ünlülü şekiller çok az görülür.

Türkoğlu ağzında, şimdiki zaman ekinin şahıslara göre değişen şu şekilleri vardır: yaygın olarak -yö kullanılmakla birlikte –yö ve -ye/-ya, -yo/-yö, i şekilleri de az da olsa karşımıza çıkar. Ayrıca yazı dilinin tesiriyle bu ekin -yor şekli de kullanılmaktadır. isdemiyim, geçiniyök, bilmiyöm, düyöler, çıkarüyöler, sölediyöñ., yapıyölar, ariyü, gedemiyök, ediyög, çāri, veriyöñ, çıkmīdi, isdemiyim, bitī, düyüler, isdiler

Geniş Zaman: Bölge ağzında geniş zaman eki çoğunlukla -ur/-ür, -u/-ü, -ır/-ir ve -ar/-er kullanılır.

bişir, gèderim, keserik, goruq, dèller, dökèrdik, oľdu, atıverriq, bindirillerdi, çıkarıllardı, sormazlardı, oturuq

⁵² Muharrem ERGİN, *Türkçe Dilbilgisi*, Boğaziçi Yay., İst. 1981, s. 288.

⁵³ Zeynep KORKMAZ, “Ağızların Tarihi Devirlerle Bağlantısı Üzerine”, *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni*, TDK Yay., Ank. 1999, s. 64.

⁵⁴ Bernt BRENDAMOEN, “Trabzon Ağızlarındaki Zaman Kipleri Üzerine Bir Not”, *Beşinci Milletler Arası Türkoloji Kongresi*, C. II, İst. 1987, s. 33.

⁵⁵ Bernt BRENDAMOEN, *age.*, s. 33.

⁵⁶ Leylâ KARAHAN, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, TDK Yay., Ank. 1996, Harita 21.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Belirli Geçmiş Zaman: Türkoğlu ağzında belirli geçmiş zaman çekimi sadece ötümlü şekliyle karşımıza çıkar. Ayrıca birinci çoğul şahıs çekimindeki yuvarlaklaşmalar nedeniyle yazı dilinden ayrılır. gëtdik, gëtdi, geldiñ, ëtdiler, ëvermedi, diñeltdiler, çekdirdi, ösandëdim, tergeddi, hesab_ëtmedi, öldüler, oldu

Belirsiz Geçmiş Zaman: -miş/-miş, -muş/-müş şekilleri karşımıza çıkar. Doğu Karadeniz ağızlarının aksine Türkoğlu ağzında belirsiz geçmiş zaman yaygın bir kullanım alanına sahiptir.⁵⁷ çekmişim, oturularımışım, gelmişim, bişiyemişim, vërmüş, olmuş, gömuşlar

Gelecek Zaman: Bölge ağzında gelecek zaman eki -ıcı/-ici ve -acağ(ğ,h)/-ecek(g,h) şeklindedir. këseceksiñ, yazıcıñ, nëdiciler, këseceksiñ, atıcıñ, dıhılıcıım, bañıcıñ, bulácäg, ödiyecämíssik

İsteme Kipleri:

Emir Kipi: görsüñ, annadiversene, getirin, vërmesin, gëy, ossuñ

Dilek-Şart Kipi: Türkoğlu ağzında dilek-şart çekimi yazı dilindeki gibidir. Ancak ikinci şahıslarda geniz n'si devam eder. gëtsiyedim, görseñ, vërmesse, çaarsa

İstek Kipi: Çözülen metinlerden tespit edebildiğimiz kadarıyla Türkoğlu ağzında istek kipinin sadece birinci şahıslarda çekimi vardır. Diğer şahıs çekimleri istek yerine emir ve şartla ifade edilir. ne bilim, gonusağ

Gereklilik Kipi: Çözülen metinlerde emir kipi tespit edilememiştir.

Cevher Fiili: Cevher fiili bütün isim veya isim soylu kelimelere eklenerek onları yüklem yapar. Bu fiile, isimleri fiilleştirdiği için *isim fiili* adı da verilir⁵⁸. bañzerimiş, maraşlımış, oralışuñ, boşumuş, yolçusuyuk, gëriyedi, şeyüdü, varıdı, gëzäydi

SONUÇ

1. Türkoğlu ağzında kapalı e sesi sistemli olarak ve ilk hecelerde kullanılmaktadır. e>i değişmesi yaygın olmayıp bunun yerine kapalı e kullanılmaktadır.

⁵⁷ Bernt BRENDAMOEN, "Doğu Karadeniz Ağızlarındaki -miş'li Geçmiş Zaman Üzerine Bir Not", 3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996, TDK Yay., Ank. 1999, s. 200.

⁵⁸ Gülzura CUMAKUNOVA, "Kırgız Dilinde i- Fiilinin Gelişmesi", 3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996, TDK Yay., Ank. 1999, s. 235.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

2. r ve l akıcı ünsüzleri önünde düzenli olarak dar ünlü türemesi vardır.
3. g/ğ ünsüzleri, iki ünlü arasında eriyerek ikiz ünlülerin oluşmasına veya ikincil uzun ünlülerin oluşmasına sebep olur.
4. k-, k> ğ-, g ve t>d değişmesi oldukça fazla görülür.
5. ğ, k ve ñ ünsüzleri çevrelerindeki ünlülerin boğumlanma noktaları geriye çekerek yarı art damak ünlülerinin oluşmasına sebep olurlar.
6. İlk hece dışındaki dudak ünsüzlerinin etkisiyle meydana gelen ünlü yuvarlaklaşmaları bu ağızda yoktur ve düz şekillerini korurlar.
7. İki ünlü arasında ve hece sonunda art damak ünlüsü k, h veya ğ sesine dönüşmektedir. Türkoğlu yöresinin bazı yerlerinde bu ses sızıcılaşarak h sesine dönüşürken, bazı köylerde ötümlüleşerek ğ sesine dönüşür.
8. r sesinin düşmesi sistemli değildir ve kısmi örneklerde karşımıza çıkar.
9. Yöre ağzında o zamiri darlaşma eğiliminde o-u arası bir ses kullanılmakta olup, bazen u sesi kullanılmaktadır.
10. -ınca/-ince ekinde ünlü benzeşmesiyle son ses ünlüsünde daralma meydana gelir ve -ıncı/-inci şekli kullanılır.
11. Türkoğlu ağzında öyle, böyle kelimeleri çoklukla aynı şekilde kullanılmakla beraber, bazı örneklerde öle, bölle şekilleri de kullanılmaktadır.
12. Şimdiki zaman eki incelenerek -yö, ö sesinin darlaşması sonucu -yö ve -yü şekilleri yoğun olarak kullanılmaktadır. Çok az örnekte ekin düz şekli olan -ye ve -i şekillerine de rastlanır.
13. Yöre ağzında -ıncı/-ici gelecek zaman eki ve -ık/-ik geçmiş zaman eki kullanılmaktadır.
14. ş>s ses değişmesi yöre ağzını karakterize eden değişimlerdendir.
15. Yöre ağzında soru yaygın olarak vurguyla yapılmaktadır.
16. Türkoğlu ve yöresi ağzı Kahramanmaraş merkez ağzından özellikle şimdiki zaman ekinin kullanım şekilleriyle ayrılmakta ve ayrı ağzı grubu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

17. Türkoğlu ilçesine ait bütün kayıtlar çözüldüğünde çok daha ayrıntılı tespitlere ulaşılabilecek ve yöre ağzı tam anlamıyla ortaya çıkacaktır.

ÖRNEK METİNLER

1

YERİ: Kahramanmaraş\ Türkoğlu\ Çakıroğlu Köyü

ANLATAN: Döne KATMA

YAŞI: 80

KONU: Genel

- biz dā gızım_ışde topa! topa! geçiniyök, gótür gótür
ordahı gı!a. sen de hoş geldiñ_ı?

- hoş bulduk nene.

- eyi misiñ nasısıñ? Allah_éyliğ vèrsiñ. köyüñ nesini yazıcıñ da diyécim gızım? há há saöluñ gızım_amma ben bişe bilmüyöm ki. soy_adım döne gatma. va!la ne bilim epī vārım herál yètmiş seksen yaşında vārım. hēye vārım. öle dèller_ışde sâar bāñzim gāriyedi yiğit lāabīnen añılır yá öyle düyöler. he. köyüñ_adına mîrat çahırölu dèller. bilmüyöm gızım_ışdē èveli bu kóy yānī şeyüdü, tēz diyek de ayağdā_ışde şeyīnen yāşaSıñ. davırınan gārışık oturu!larımıñmış bu kóy_èveli. onu dā işdē hārp mı olúyü no!uyüsá unnarı gō!ú ler bunnarı da alıyö beş_on ev dalıyö. hē. ben gèleli èlli sene oldu gızım. he èlli yıl oldu. hı. amān bir kirim diyek bizim gördü_múz gara günü kim görsüñ gızım biz seFilidik èveli. çöcu!kdu işdē bèn görseñ ben göca bir_ıhdiyār_adama vardım. babam vèrmiş èveli görgü bilgi yöüdu yá yètmiş seksen yaşında varıdı göca. ben on dörd_on beş yaşında gelmişim. heralde om beş on yedi öle bişiyemişim. işde nè bilim ben, gara gün çok górdük. İh ben geldik kerı iki sene sōra mı nē işde oy_átallarımış mıhdarrıg_oyu. kocanıñ_üsdüñe dèvir_ètdiler mıkdarrı zorunan. ná gadar da dèdise benim hanımım genç, şaha!, yok dèdiler_ö bilgili gōrgülü gızı dediler.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

sağr babam da bânzerimiş ekmeğ sâbîdi babam hımarlıdan maraşlı maraşlıoğlu irbâğam deller babama. hē benim babamıñ anamıñ aslı maraşlımiş. pir_ahmedoğullardanımış. dedem babama nēnem. işde önnarı geçinmiş saña_ömür yēdi dene mıkdarlık yaptı göca burada işde ne bilim gızım. sândalye getir gızım.

- anáne başğa yóh.
- içerden getiriñ_ele göp göp göp gel.
- hoş geldiñ. selâmún_áleyküm. nēdisiz?
- há.
- bēnden bişe bilmiyöm. o günneriñi esgi günneriñi ānat

baña düyü.

- yáv bi annadiversene he.
- gēlmişden gēçmişden düyü işde.
- hēye. gızım bizim esgi günnerimiz seFillidi. gara günü

çok górdük, bizim górdü_müz günü Allāh kimselere vērmeñiñ gızım. ne bilim ben_ışde. gara gün çok gó. şindik bunnár benden daha aklıllı ben bişe bilmüyöm. bu benim_ölüm şo da ölüm sayılır. goñşum.

- çocuklara geÇ de. içeri alñ çocukları.
- cáanna sālık bağ benim_anam ga..
- há
- hē.

- çocūm bēnim yēdi ölüm_öldü. biri öldü. yēñi yēñi öldü há şurda evi vār şu çinkó evi. yēTi sēkiz táne ölü varıdı hēç_ēvermedi, biz_ēverdik_ışde yázın birini. gēçindi saña_ömür. altı da gızım_öldü. üçü öldü üçü gağdı. işde hiken çocūğan öldüler.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

éveli bişe yôudu yá ğızamık çıharüyöler çiçek çıharüyöler. bahılmüyö ölüyö. seFillidi éveli ğızım. háye. şındi çocuklarıñ başı arı saba doğdura ulaşı

- Allah_ımkán verdi.
- heye. sālīg_ocāı yoğ ğızım.
- sālīg_ocāı yok.
- sālīg_ocāı yok.
- sālīg_ocāmız yok. oğulumuz da var şorda ızcık bir

mérede. şöyle burda hē.

- sālīg_ocāından perişanıķ. sālīg_ocāı.

- sālīg_ocāmız yok ğızım. cāmımız da yödu ğene sađısuñ vatandaş_ışde şöriye yeñi bir cāmı diñeltdiler. há cāmımız_öldü. mezārřimiz da şu yázıda médet der ğızım yáni mezārřimiz ğariban baķımsız ğarip. mıķdar nēetsiñki güllum. inán ki bilmiyöm ben. işde mézerlikremiz hep ğarip. sursuz. hēē işde köy

- tēlimizi çekmiye düyöduğ_ābi suru vár hē.

- há he suru yōķ bişesi yok süyü yōđ_āñ dōrusu. cēnezē ğılacak yeri yōķ cēneze yüyecek yeri yōķ mezerriķde işde seFil, bura ğarip köy. evlerde var.

- evlerde de var.
- evlere var.
- devlet de çekdirdi, o yoğ.
- çok şükür.
- hē nisbeten esgikimi nisbeten ével ğızım ével haşe

senden ğoca doñ ğazanı oğurdu, onu gótürürdüķ de ta bu derelere

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

gèderdik çamaşır yumiye şimdi onna kaçdı herkiş_evine uFağ teFek
gètirip işde yüyö. çamaşır yuķamiye gèderdik. Tabi toplanırđık
bir_iki gişi olup. deterjen bi yerde yöudu gızım. meşe odunu yaķardık
onuñ külüynen su ğurardık onu durultdurdup çamaşıra dókerdik.
ızıcık bir sabın alırdık şuncāız onu dađa çocūumuzuñ bezine de artıraķ
derdik. öle öle yurduğ_işde işde. èvel ğöñüllerdi ğızım. sen beni
sölediyöñ. şimdi Rabbiyā şükūr. genē_o_adar dáal.

- Gēçim ğızım çitcilik yapıyöler_işde uFak teFek
kiminiñ_on dönüm kiminiñ yirmi dönüm bir tarrası vār_işde uFağ
teFek çocūum_ır...

- çilekden domatisden işcilik vār.

- há tomatosculuķ yapıyölar.

- çilek vār domates vār.

- hēç çilek vār tomatis vār. hē.

- elma da oļuyó.

- ğızım nēy_oļucu kóyde ki bađđal nē niye ğızım.
başđa

- bađđal yok da çarşıdan_alıllar yiyenim.

- çarşıdan_işde gèdenner cūmādan cūmāyā
èviniñ_èhdiyecini alır Türkölu'dan neyden.

- Türgölu'na gèdiyüķ.

- uFak teFeg_alıllar. paħcada ne_o işde zepze dikerik
tor tomatos niye baccadan.

- bāzī şeylerden fayđalanıyölar baħceden bādan.

- hē bađa dékerik.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

2

YERİ: Kahramanmaraş\ Türkoğlu\ Dedeler

ANLATAN: Sultan KAMALAK

YAŞI: 85

KONU: Karışık

- mō, manda manda. bunnan vurduğ_ adamlar_ éyimiş gene bi_şe dēmediler. ödedik. nēy ğazāydi canım.

- benim_eve bir dāfe gelmişler. orhan gelmiş. ahmed de benim bunuñ böyúğ_ōlu var seniñ gimi o tarafa da çıkmīdi. odiye açmış.

- terlik ğey yiğnim.

- odiye bakmış. odiye bakmış. ğar da temizimiş demiş ahmede, o da varsıñ hani baā para? seniñ halıñ vaħdıñ_éyi dēdim. nērem_éyi ułan benim dēdim. iğeride iki ğat yatānan bir sandıym var dēdim. niyem var benim diyi ułan dēdim. düşündü düşündü tertemiz_éviñ dēdi. ułan, ułan_ōlum dēdim ğarıdık diye pis mi oıak dēdim. aman bu lafdan da ösandīdim. buyá da gelmişler_éve bakmışlar, şura, bu varımış. sułtan ğamaıāñ_évi bu mu, bu, buña kómür demiş dáat yardım demiş dáat buña demiş. ğalıyodum. yapar herkeş gendine ğöre yapar saar ben dúunnerde nēre mevlidde yemek yapardım_évelice. şu tayyip yík..tayyip yíkılmasıñ da bunnár da vērmesse vērmesiñ baā.

- sōduķ ye vaar.

- ziyade ossuñ eliñize sālık.

- afiye_ossuñ. Terlig ğey

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

- mēvlüdü, mēvlüd_ohutdum geçen. bir nohut yemā geline dēdim bunuñ güccüne, oña buña dēdim geliñ yapıñ benim diñelir hañım yoğ_anam hañım, yoğ dēdim gelmediler. geç geldiler. öteji geline_dēdim gavır baım şu ete bir su go bişsiñ. bişirdi, süyünü süz. yā gōy, gavır şunu. suvanını gavır. saļçasını gōy gavır, erkekler diyō garı yemāñ datlu oļūdu kim yaptı Aļļāñ severseñ, ben dēdim gavurdum. yēmēk de çōdu elijz_artı yēdiler afiyet_ossuñ. sen de mi oraļusuñ_ōļum?

- ben Türkōļundiyem dezze.

- Türkōļu'ndan mı?

- ha.

- ben mi? seksen dört. varım yā. amanıñ. gurbanım yā. çoh hırpaļandım çoh, bunnarıñ babası güccüdü ölüncü biri gücāmdiyedi bi buçuğ yaşında. bu sene goca öldü gel sene ev yandı. hırpaļandım. gelir yok. bi_yerden bir gelir yok. gene de işde çom durdum, çocukları besledim_ēverdim_işde. herkeş yuvasını buldu gızım_amma harşļıñ var mı yoğ mu niyeñ var nēñ yoğ diyen yoğ. boşumuş boş. bir gociyā varsam da haca gētsiyedim_undan_ēyīdi.

- dün varsañ bōñ_iki_ün oļu. şōrdā adamıñ biri vardı, avrad_arıyū, gētdi mi?

- gıs şindiden sōna kim nēdici beni? canıñı kalcacı. cāļ cāļ.

- vaļļā alır_alır.

- gız_arpıye gatsañ_at yemez kepāa gatsañ_it yemez gız beni nēdiciler ga_ālān? yerimden kañamiyōm ben dē, namazı zor gıldım. suļtan gamaļak. he gama.. adım suļtan dā bizim goca şindikden dēyi başga dēyi çār..orçan gızī orçan gızı diye çāri

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

ben de_ov düyöm. şindi baꞗ şordan biri sułtan diye çaꞗrsa ov demiyöm. orçannī dēdiler mi ov düyom, anam huy, çekmişsim_ö. he. dedeler köyü. atmış sene oldu ben geleli. ne işde. nasıl geşdi, şo dādan sırtımızna odun getirdik yakdik. capiyā gētdik, pambıa gētdik, çeltāa gētdik. günümüz geşdi gētdi ömür gētdi, gene de baꞗ gören düyö sen tē seksen bēş yaşında yoksun, bēşe girdik seksen bēş. hałımız bu_adar. hı, ēyi dēlim_ēyi. bende şeker var bir, tañsiyon var_iki, bu sızı var şeker dizlerime vurıyö senden yırak yāvırım_Aııah. aman ben çoꞗ_ömür isdemiyim. ömür isdemiyüm imanla oısuñ bitsiñ. e bir yēdim mi çardāı oturdum yerde altıma iskembe alıyöm siliyöm. hamur yuıramıyüm. oturub_ėkmeg_ėdemiyüm. işde yēmāmi bişirım bunnara muıdac_olmüyüm. işde köyde mevlüd_ohudullar ğarı gel yemāmızı bişir. gēderim. fasülye suıusümüş, mantımiş, noıt suıusümüş patata suıusümüş pilāvımiş_ışde. hē. mantıyi ġkmeg_açarık şölē_et ğoruı keserik, tuvaıarıı, bişirrik. nohutunan bişirrik, eşgi sııarıı. ġkmeg_aç_önce. hamırı yuıur, ġmek yumaıa gibi al aç. on da şöle şöle ufaı şöle şöle dit. şöle şeye ğoy, eti aha şuriye de ğavişdir, ör ucunu. kēseceksiñ. ġkmāñ_arasına ğoyduıdan sōna ġkmāa şöle ğatdik mī onu şöle sııañ sııañ, şöle şöle şöle kēseñ şöle dideñ_ėdeñ_atañ, ġdeñ_ėdeñ_atañ. ğūzel_olur mantı. yōurtıı olursā aS pirinc_atıcıñ tōıa gimi yānı ayrannan bulıyeciñ on da içine atıcıñ. āar_eşġinen bişiriciseñ noıud_atıcıñ eşgi sıııcıñ suvan dōriyeciñ biber de atıcıñ_ışde.hı. yaparım. çı köfdēye eti ğorüm öfelerim_öfelerim_öfelerim, öle az dutar gimi oldu mūdū yeşillini ğorüm. sııarım_oh, yuıa ġkmāanan dūrüm_ėderik. ben severim çı köfdiyi. ğaıladı, şekere dūşdukden kēri dōııldü. hē, aha, aha saçım ğıs. aıardı ğalan saçım.

- gel gel misāfir var gel.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

- sen māmır misiñ şindi? yardım_étmediler, bunda vèrmediler gızım. bu sene ne bilim vèrmediler. ná zamanıdı, bıldır_oruşdan_ovel mīdi, oruşda mīdi èlli káat vèrdiler. bi_yıl gene vèriller, bunda vèrmediler. bunda vèrmediler vardım, antepe gètdim antepde de hasta_öldüm yeşil ğartım, dağmadılar_orde şekerı gene ölçmediler sālīg_ocağanda. burá geldim, Türkölu'na geldim direk. yeşil ğartımı yapırdım. şeş vardım fona vardım, orhan dedim bağ yardım yok mu dedim yardım dādıyómüssüz ben_antepdiyedim dedim. antepde nārıyoduñ didi. nārıyodum, ğoca arıyódım dedim. ğüdüşdüler, o adam bağıdı babiyeñ_adı ney dedi, mısdafa dedim. bağıdı, yok dedi. halım yok dedim bağı. ğaymağamıñ yanına varrım ha dedim, varma dedi ğaymağamıñ yanına dedi, ğurbandan dedi èvelce dedi yardım dāıdıcığ o zaman gel dedi. ben de yiyecek yaz dedim, obıye yiyecek yazıyöñ dedim, baña da yaz dedim. yazmadılar ha. orhan noıdu dedim? orhan ğulağ arhasına atdı hiç. ben de ğaymağamıñ yanına dıhılıcıım bağıdıım, halım yok. geldim gitdim.

3

YERİ: Kahramanmaraş/ Türkoğlu/ Doluca Köyü

ANLATAN: Hürü KUZU

YAŞI: 85

KONU: Karışık

- hoş geldiñ yávrım. buña şükür. çocuklara şerediyöm. dışlum gelmiyök burda bitı bura dıhılıyüm. orda da bitı çöğlarıñ yanına varıyöm, oynayan çocuklara nē sērediyöm. hē bu. benim mi? hürü.

- kuzu.

- kuzu.

- doluca köyü.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

- bu da hürü. há. néye bahıcıñ? hã. ben_eşgiden beri öle bi şeyden hoşlanmam. éarilikden. yáni éliñ lafından mufundan sévmem ben. bir gúla kótülük isdemem ben. hı.hı. babam dā hociyédi, éyidik. anam da anam da gétđi, babam da gétđi. ónnarı çokdan_öldü. hē. çokdan_öldüler. benim gocam da meFaat_étđi. dörd_ay_ō bitđi. hē. mefaat_étđi, o da mefaat_étđi öteki gún. Alıah_émretđi vātıhın şimdi yihıldı omasu omasında_émeliyet varıdı. oñ_işde vāde yétđi diyólar. émeliyetden çok çekse gene ölmezdi diyólar onuñ vāde temám_olmuş düyüler. yá bu da góşdü. dörd_ay_olđu, o da gétđi. hayıllışı. he alıyımız_o yoluñ yolçusuyúk. heye. hı? biz mi? éveli şurda oturuyoduğ biz. yóharda. ordan da yúklúklúye gelişin burdan yóharı_ıçe gellerđi. huzur_amazlık zor şimdi orıye tergedđi burıye dutđu burdan dēđi harmanda yúk niye galışın suyu yolıyāñ_āzından içeri atıverriğ dedi. orıye terg_éđi bura dutđu. burıye de terg_éđi zeten nime bulđu. aláyemiz_ora bulácāğ. ben de o yoluñ yolçusuyüm_Alıah hayırlısını versiñ. ben mi, benim yášım yétmiş sekseni geşđi. geşđi. émmiñ mi? her_iş yapardı. usdalık da éderđi, dúğğan da çalışdırırdı, taıla da ékerđi. her bi_şe yapardı. hē dúğ, dúğğa, he dúğğanı var Türkólu'nda dúğğanda da otururđu. éyi. yog.

- kendi gēldi gızı, bi_şey yapıyü.
- hı. ben on dokuz yášındıyem.
- bunnar gēdiciler şindi bayramdan sōra, māşıde. nişanlı nışanlı.
- yōğ nişanlıyım ben de.
- aha hayşıl gelı
- nerden geliyósunuz?

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

- esgisi deaşdı. esgi durumlar deaşdı. he deaşdı. yā şu_ç şu_çocukcuılar çocuklara şöle dedi mīdi fırat durullardı şindi āa çoluğ çocuk ğarışdı.

- néyineñ getirdilerdi sizi?

- benim mi? buña şúğúr, benim gimi.

- hā. sēmennej düünnej nasıldı düyö. nasıl_evl, geldiñ düyö. gölā mı bindiñ düyö. onnarını annat.

- hā dúünü dúún ğurduılar.

- ney çaldıılar de. biraz zor duyü.

- dúún ğurduılar. şindi taşsiye bindiriyöılar. evel_o yōudu, şurdan çıharıllardı, gölā bindirillerdi. gölā ēveli. uılan ney gelin çıkmış bağ dellerdı, e şindi şurda ğetmeden taksíyá bindiriyöler. esgi durum deaşdı. evel şo asbabınan bindiriyülerdi. şindi bir ğoca ğırmızı çıkdı şöle ğeyiyör, şordan beriyi çaliyö oynadııca. ğıpgırmızı. ben_isdediler de vardım, ğönümünen, ben ğönümünen vardım. hē. yav aılanıñ da ğöñu varıdı benim de varmíye ğöñum varıdı. geldiler_isdediler. tamam dedi babam_ıramadlıı. e yapıdı. nışan daıdıılar şo.. ondan sōra da getirekene dúún ğurduılar. davıılan düdünen_ēndirdiler. baña mı? oldu oldu yaş var. ne bilim yaşını mı ne hesab_ētmedi. dúún_iki_ún çalar. hē. aha bağ şurda dúún varıdı, apdaı cuma ğünü geldi, cumōrtesi çaldı. bōñ bazar da siz gelmeden ēndirdiler. ha şurdan da bindirdiler, āa şuriye ğoñşumuza oríye ēndirdiler. bēyāzı āırtmañ bēyrāzı. ne yapıyōm_işde aham bunnar bunnarıñ yanında oturüyōm, orda oturüyōm ğün gelip geçiyö şúğúr. hi? e gelen ğeden o da geliyö işini ğör ğediyü ğöyüğ ğediyür, icığ bu zaman geliyö hēylesiñ diyöler, ēpiyeyim diyōm savunup ...vėriyöler. evine. nere? nere ğötürüyür? benim mi? biri burda biri de şurda

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

yokla!lar. geliller hēlesin dēyi yokla!lar. gene geri gēde!ler. hi? gelinner_aa bunun_anası var yānımda, ikisi de ayrı. biri maraşda, ğocası ğretmenniğ_ediyōr, ōlumuñ. e ordā duramıyım durasım gelmiyō. aman_orde burdā orda kim yok kimse yok burda ğene gelene de geden_āřig_olmüyür. há canım sıkılmıyür. e ora vardığ_oturduğ maraşını_ıçinde körleri dāne, seni yoklıyen yok, yo!a gedeni dāne, arabaları dāne otur. orda ırrahat_edemiyōm. her bi_şe dutardığ. aa biri de şorda há ōlumuñ biri de şorda

- çeltāa diye gedemiyok mu diyi...

- çeltāa da gederdik, pamb!a da gederdik, ēkin de biçerdik, gem de sürerdik. her bi şe yabardık. he. aha şindi aa şindi beni orānan bir_ekin biçerdim. çou erkāñ biçdiini elime almazdım. çeltāa da ğtdim. çelti erkekler biçer, avratlar řelāani çeker. he toplal!lar_ala ğucakla!lar_ēletiller. burarda çerçevü şey_olu mu? yog. ta yazuda olur bazar şeyde bazı yazuda. esgiden ne ekilmezdi buralara. çalışmiye gediyo!er. alıye çalışmiye gediyo!. usdalığ_eden usdalığ_ediyōr, aa şu duvarı suwamiye geldi diyōler. çalışmiye gediyo!er. aa şu buyda heç olsa bir sene dāda erkekler, yazuda çalışmada, çalışıllar, para ğazanıllar geliller. şindi ğoleye çıkdı, oba aylığ_alıyō aylığ. ēvelki us.. ēvelki ğarılar niye sefilidi oba şindi çocuğ_aylı alıyōr, ōle aylığ_alıyōr, ta!la parası alıyōr. aylık mı?

4

YERİ: Kahramanmaraş\ Türkoğlu\ Kızıleniş

ANLATAN: Fatma GÜNEş

YAşI: 68

KONU: Karışık

- ben ne bilim. bi_şeye ğafam çatmaz. fatma güneş.
- bura ğızıleniş
- ğızı!sōüt ğızıleniş dūyōler.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

- hē. atmiş beş atmiş atmiş yēdi atmiş sekiz var. hē. biz yōhardan göşdük geldik ğızım bize göçeli yirmi sene oldu. ben buranıñ temelini bilmem. geldik geleli de işde irezillik çalış şunu şōle ét yoğluğ_olur bitmeS. e şu halıñda çalışmiyá şeydeñ. ē yoğlumuz bitmez. hē, mağımız varıdı mağ çevirirdig, mağınan_ūraşırđıg, onnan geçim sālardıg. satarıķ sūdünü satarıķ. gēndinden satarıķ. işde onnan geçim sālardıg kóyümüzde bura da geldik geleli bir_ināmız_olu. on da baħar halım yok diyı on da arddık bı yıl_işde durumlarımız_içi pēg_iye diyál ğızım. hayıllısı Aļlah bundan_aşşā düşürmesiñ. hē. isdediler nasıl_isdiler işde Aļlah'ıñ emiriñi adıp añıp gidiyoğlar. ben ne yapım ki işde verdiler gētdim. hē. Aļlah'ıñ emirini añağlar, ikı_adam gelir Aļlah'ıñ_emirini añağlar Aļļayn emirinen peygamberiñ ğavlñen ben ğızıña oğuma düünçüyüm memmed_eğahmed niyese.

- çıhar mı ulā diye eşşāhañnen_indirım mi ula?

- öle isdediler babam da verdi. biz babamızıñ vėrdij yere varırdıg_önce. ĩ şindikiler isdedij yere varıyü beñmiyü ne bilim nemni ediyö işde beñmiyöler ğızım. sormazlardı bize. bizim günümüzde sormazlardı. hı? görmeden vėrdiler. eve gelişin gördüm gēlin gētirişin. hē götürdüler_ēletdiler_işde orda gördüm. hē. üç. hē. ne_yapılır? dúın yapılır_işde nasıl yapılır birıncü ğún toplanuğlar suļu yapağlar piláv bişiriller bir_ikinci ğún köfde yapağlar köy_arasında. e ği çıhacā ğünde satı oba gelir öğenni ölen yemāna gene suļu piláv yapağlar cacıg Siye yapağlar ağığlar gēdeller. hē. hē ne yapıcığlar ki? ēveli bizim günümüzde oyun yōdu ğızım. şinci oba ne bilim çalıyü da oynuyü da ben_oyunü düünü bilmem. çalıyü da oynuyü da ğızlar_oyunuyü. gelinner_oyunuyü. erkekler_oyunuyü ne bilim_alıye oyuna çıkdı. bizim ğünümüzde yōdu. yoğ. bizim ğünümüzde yōdu ğızım. sōra çıkdı. ēveli ğú.o ğüleş siñsiñi

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

varıdı.önceden. ortıye bir_ataş gayallar şo şordan, şo şordan_işde bñle oynallar. siñsiñi oynallar. ataşñ_üsTünden öte oplallar beri oplallardı oynallar gñleşillerdi. o õyle işde vajt geçiriyö tamaşa. Hē, yōudu, ênce yōudu gızım. hē õle ēlence yapaļlar yání. bizim gñnümüzde öyliyedı. yōķ. ēlbise işde basma aļaca garácá niyese aļıļlar_onu gēyerdik. gelin çıhalı gaç gñn_oļdu gızım ki. bizim gñnlerimizde yōudu. ne bilim nasıļ_oļduunu evel_işde gñTnu muTnu dēllerdi unuTdum gētdim. biliyöm mü ki? onnardan_alıļlardı. hē. aha burdıyem şu evlerdiyem. hē. bu da emmimiziñ_õlunuñ_avradı, ben de bunuñ yanına geliyöm. işde bu da böyle, eviñ gızı sayılır. gózlerimi otuz beş yaşındıyeķen gózüm ğapandı. başım_ārıdı çoğ_ārıdı. otuz kırķ seniye buldu gózümü amalıyat_ētdireli, bunda gózlük vērde doķdur buña da aļışdım gēri çıharamadım. hē, görmüyöm. çıhārdım mı ısıcāğ çõhuğ gimi görüyöm basdım yēri görmüyüm. hı. bunnan_alışdım_işde bunnan görüyöm. aha ğene, bu gözümde şu görmez birini görür. ğasdaļım dizlerim de ārır. başım_ārır ğene, nerem ārıcı dizlerim_ārır. iki sene oļdu dizlerimden toķdura gēdiyöm geliyöm bir faydasını görmedim, gemig_erimesi vār dıyõ.

- bir çay_ikram_ēder miyik?

- hı. ē işde böyle gızım. şura ācile gēdiyöm. iki gün özel doķdura getdiğ_inne verdi melem veriyö hiç faydasını görmedim. hē. õle dıyõle.. yoğ dedi işde. bu gemig_erimesi dedi. birine özāla gētdik_iki kelle. kirāçlama sızı dedi. ācile vardığ filim çekdirdik. gemig_erimesi dedi. gücümüz yetig_özāla da hūsusu gedemīk gızım yaļan mı ğonuşāğ? paramız bulunmū ki, iki üç sene oļdu aTmiş beş_aylıy aļıyūk gēri anca bāzımıziñ çayımıza şekerimize anca onu idāre ediyõğ_ondan da. yoğ demek. bura satı belediye maļı gızım de õle bis şeyde oturūk. dapısı yoķ şeyi_yoķ. evler bizim, biz yapıdığ_amma göşdüķ geldik yapıdığ, dapısı yoğ şeyi yoğ hazıne maļı işde. dağ bunuñ_işde hazıne çekecek de oña para ödiyecāmıssıķ, ne bilim. şõyle belediyeniñ vērđij az biy_yēr var şorda bāçada. bāçamız vār

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

onuñ süyü şeyiñ_içi de vár. heá gocanıñ da ekip biçer halı ğalmadı bi_yıl heç_ékmēdi. arpa buyda bāzımıza yiyecák ğadar_işde. yōğ. satacağ_olmüyü bāzımıza yetmiyö ki çor çocuğ bir_olan var o da ayrı. onuñ da bişiyē bi dutarı yoğ. iş bulursa çalışı bulmassa avará. bir sıkortası bir şiye niye dıhılmadı. yoğ beşden çıkdı anca köydiyeken. oñula vèrmedi goca bir_olan dēdi nēriye vērīm dēdi ēveli körūdük köyde ğızım bişe bilmezdik. vèrmedi oñula bir çocuı nēre vērīm ēlimiñ_aıtında dēdi, aha ğēndi de dutar halı ğalmadı. çocuı da ēverdık. üş dört baş horanta oldu. bir dutarı da yoğ. bir ğeliri de yoğ_işde irezilline bağ. iş bulursa çalışı, bulmassa yoğ. hē öyle ğēçim.

5

YERİ: Kahramanmaraş\ Türkoğlu\ Hopurlu Köyü

ANLATAN: Eşe ARIK

YAŞI: 65

KONU: Karışık

- aleyküm selām ğurban_olam.
- İyik ğızım daħa demeli.
- sandalıyá getirīm oturucūñ ğızım?
- ne dī?
- bu köyüñ ğelenek ğorenekleriniñ düyö
- yaşlı ğorū
- hā
- onnarı dī.
- hā hā.
- ēyi sor ğızım buyur ğurban_össuñ dēzzeñ. hē. hā. eşa_arığ ğızım. hı ı. há. há há hē işde ğızım ğurban_olam há. sapıñ samanın hā. eşe işde adımız_ēşe ğalmış ğızım. hē ēbemiziñ

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

dédemizîñ şeylerîmiş adları. yavrum saar altmış yaşıyók saar gayrî gızım. hē gızım he hē. hē. yoğ gızım bilmem ben. yoğ gadaññ_ aılım

- gariñları miriñları soyū, nasıl gıruñdu nasıl_ etdi nasıl gıruñdu birañları yáñı?

- bilmiyôm_orañları yáñı, ben de bilmiyôm çocuğum. hopurñu düyöler biz geldig_ ulaşdıg hopurñu galđıdı gırbán_ oñam.

- bilmik

- köyüñ_ ismini hopurñu goyuğlar

- ałñını burnunu gıalan. hē köyleriñ_ üsdünü hopurñu gomuşlar. şin de millet çoğaldı gızım gırbán_ oñam işde herkeş her biri bi_yere gèdiyö_ aha maşallah.

- yok, köyüñ_ ismini goyuğlar hopurñu diñ.

- hē köyüñ_ ismini go..

- bilmiyög_ işde gızım biz de bilmiyög ne al...

- şindik köy köy goyüyöler ya horñu hopurñu bêñde diyē..

- bilmiyög_ işde onu bilmiyúğ gısğam onu.

- bilmiyúğ gırbán_ oñam

- dōdum doğalı bu kōydiyém çocuğum.

- he. he he. hı ı. perişannıñnan gēşdi gızım. o zaman şindi gēne şükür_ Allah'a her şey bol, ezelden yōdu çocuğum. çok şükür_ Allah'a şükür gızım.

- hesgiden perişannarıñmışmış_ işde. yúksel. hı. hı canım. hı. sán düñner nasıl yapıyösüz dū?

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

- dúúnerimizi ğızım_işde Alıah'ın_emrinen bitiriyöler_işdá çocuım. ondan kerı de davıı dutüyö davıı dutan davıı dutmıyan dá satı bir dúún ğurüyö ilāhinen niyenen_eletiyö ğızım gelinini başım bālıyó işde.esgiden o da yōudu, baş bālama tıt şey ğeydirme.

- esgiden taça āşığı çaba oıurdu

- hā.

- şindık ayrı şey yok.

- şindık taçamız papamızı da ğaldırdılar ğurban_oıam_işde.

- paça diyāl, çaba çaba.

- çapa işde. çap_edeller.

- şindi duvağ ğoyū.

- şindi de duvağ_oıū, yavrım duvāna ğediyōn_işde beş ğurūş mu veriyōn ay on mu veriyōn yimmi mi veriyōn verin.

- yoğ, bizim burda mevlid yoğ.

- yoğ. maraşda var mevlid dē. burda yoğ.

- maraşda var da, şimdi bazar ğünü ğelini indiriyōn yá, bazertesi ğelinin başım bālıyōn. ğelene işde..

- bir pisgevit veriyōlár ğızım_iki tene işde.

- he. pisgevit veriyöler para verip kesiyöler.

- şimdi senden ne eviñden çiharsa onu veriyōn. ğurban_oıam, ğızım.

- dāveti ediyōn millete.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

- béş. hı 1. nerelerde Allah'a şükür gızım ikisi maraşda ikisi de köyde. hı 1. bahiyöler Allah'a şükür büyüğ_olum benim yanımda. iyi. gëlinnerimiz de iyi şükür dün biri geldidi ekmâa êtdik, gëtdi sa debiyâğden de ğapı_çiniñ gene geri güccük gelin. yavrım nõtucuñ herkeş_ev ayrı ev ğurduğ ğayrı ğurban_olam. ben_on dört senelik gëlin ğaldidim gızım.

- ğocası öldü.

- benim bir bëyim vardı, köy_ayâa kaħıyüdü_işde. Allah'ım böyle çalışı çalışı böyle düşdüm_işde gızım. şimdî de çalışmüyöm êmek bol_amma yiyemiyók sıhıntı olúyö. şonu şordan gëli, şunu şordan..

- amâ daha da şunu êvde êmek mi êdüyö diye..

- hë bacım daha êvde bir çelik var.

- hëç mi kımsiyéne gelmişler.

6

YERİ: Kahramanmaraş\ Türkoğlu\ Kadioğlu Çiftliği

ANLATAN: Fatma FİDAN, Mehmet FİDAN

YAŞI: 63, 68

KONU: Karışık

- soy_ādım fatma fidan. atmış_üç.

- atmış_üç. ğadıõlu çiftli köyü.

- hëvet.

- burtá şeyim vardı..

- benim êmmim hüseyin var_ası hocam..

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

- bënīm yāşım atmış sêkis, atmış yêdi, átmış sêkize yêni gireceg_ışde bu yahında. mehmet fidán. bu maıdı burda esgiden ğadılar diyeni maraşda bir kabîne varımış. onnarıñdı burası, ondan sonra ādam da öldü, öldükden sonra neréye çıkardı burıye satdı bize. biz de éltiden ğeldig yerleşme. yerleşim burası. sêksenden béri burda yerleşim var_ışde sêksende bişî yōudu burda bir pine vár_anca, çiflik yāni. ondan sōna taııaları satdılar ğendiler de buriye ğelmediler ğeldiler.tarıaıa dā şindi hêb bizde. onun_ıçin ğadıılu çifliı adlı vuruıdu kıyüñ_adı da. yāni bu nev ki bu arāzi ğadılarıñ. ğadııardan ğelme. évet. biz_onnardan bis sêksen_áıııda ğeldig_onnar sêksende ğeldiıi i taraıtan.bis sêksen_áıııda ğeldik. hep bis yáptıı_évleri.

- hiç kimseniñ_évi yōudu burda bizden başıa işde, biz urıye yerleşincig bir ānca o çiflik várıdı. bünyāniñ yāni çiflik varıdı anca başıa bişıye_yōudu.sonradan ğeldiler. idāre étdiıı.

- işde orda ğeldiıimizde hemen tarıa aldııdig zatan aracı aldıı da ğeldig biz buriye. ondan sōna érken_olanacā ğadar bis tutduıı. pambııı_ékdiı_o zaman tā_o_vaııııdan beri biz bişıye ékmezdig hêç. pancar pámuıı, ondan sonra pamuıı_ışı bitdi şindi búydáy, arpáy_ışde sebze ékiyók pıdıııı_ıvratıar lilıııne. çifci. şu_anda búyda, évet mısır. ikinci üretiıyög birinci üretiıyök, firezden sōna biçerden sōna yāni şey_ékiyók meselá sebze ékiyók tomatis patıııcan, acı, saııata ğimi böyle siyeler_ekiıyök. vaıııā yéter yétmez_idāre édiıyúıı ğızım_ama...ğızım ğarip_amma hêr bi iliñ bir_ortamı var yā bizim buranıñ paraıarı bereketli işáıııııı. arāziıarımııı_ıyi. genele iyi, verime iyi yāni. fenā sayııııas. ah, devletiñ desdāı az.

- az da işde ğêne de normal sayıııı işde.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

- ibōdan geldin mi bĩ para veriyúllardı. orda çefdil_oldu sıra. şindi üreddin şéye göre mahsulá göre ona göre bi_şey vérecekler, para vérecekler desdek. desdek. hē.

- hē.

- şindi maraş_olayı yétmiş sèkizde mi oldu sèksende mi oldu yétmiş sèkizde oldu maraş_olayı biz_ona..burda olmadı burdā... bu doşsan birlerde olmadı.

- biz buriye gèldigden sōna olmadı, biz köyün yerine obaniñ... hā.

- olmadı.

- şükür_ondan sōna bi_şey galmadı.

- sığara sen de gullanin mi yā?

- burda bişe olmadı, burdan biri gırılmadı.

- hā. evet.hayır_öyle bi_şey duymadığ biz. narıda ossa gène duyarığ biz bunu.

- hē...ufağ tefeg pazardā bu_işi oldu, daha èvel_oldu, şüngü fazlası olan daha èvel_oldu erken_oldu. bazarda bir_olay_oldu da daha erkendi o, bu maraş_olayından_èvelidi o. èlbistanda oldu o burda da yer_ōdu.en son yétmiş sèkizdi heral, baña òle gèliyü. hayır, bi_şī olmadı bize göre biz bir çit yorganiñ_arasında hepimiz bi_şey görmedik_o günde. bu gètdij yer orası uzakdı o tam dāñ arhası, orda bir şehir yog.

- köyümüzde bilene dealdig dejl yáyladiyedig biz_öyle bi_şiye niye duymadığ. evet.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

- oranın_olduğunu duyduğ_azer köylere ne olmuş maraşa olay çıkmış diye, işde evleri yıkmışlar bilmem dükkánarâ yâmaletmişler diye birs olay_oldu ama. biz görmedik.

- o vaht bizim köyden araba bilene gelmiyödü bu köyē, maraşa. bir yollar vardı, yáyán yapıldağ_ışde maraşa gelir gedellerdi.hayvannarınan_ışde dā yolundan bayır yolundan. Evet. Bizim davar damlarımız vardı işde köylerimiz. ma! ma!.. Ma! darılıyók biz de ma!dan görík

- ma! bahardığ_ışde. ma! meydanātirirdig_orde darılarımız yōdu bizim.

- ..bahalē ede.muhdallara da geldi mīdi dışarda ğaldıg.

- deęermeniñ_üstünde mi?

- deermeniñ_üsdüne geldim mi ben yolun_altında oturuyom.

- há yolun_altında.

- ğışla gēderik gēlirik.

- yaylacılığ_ışdē pa!annarı ēderiz gēliriz yayladā işde, kömürümüzde gēliriz, yáyliye göçmek, yáni satı yáyladıyák. Sıharık, sāyarıg_ışde maraşa pendir gönderrik, yā gönderrik, geçimimiz_onnandan. evet.

KAYNAKÇA

AKSOY Ömer Asım, **Gaziantep Ağzı**, c. I, TDK Yayınları, İstanbul 1945.

ALKAYA Ercan, “Sibirya Tatar Türkçesindeki Uzun Ünlüler Üzerine Bir Değerlendirme”, **Turkish Studies, International**

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, *Volume 3/4 Summer 2008a*.

- ALKAYA Ercan, **Sibirya Tatar Türkçesi**, Turkish Studies Yayınları, Ankara 2008b.
- AYDIN Mehmet, **Aybastı Ağzı**, MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 1992.
- BOESCHOTEN Hendrik, “*Avrupa Türkçesinde Anadolu Ağızlarının Yansımaları*”, **Türkçenin Ağızları Çalıştay Bildirileri**, Hz. A. Sumru ÖZSOY- Eser E. TAYLAN, Boğaziçi Yayınları İstanbul 2000.
- BOZKURT Mehmet Fuat, “*Afganistan’da Bir Türkmen Ağzı*”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1978-1979**, TDK Yayınları, Ankara 1981.
- BOZKURT Mehmet Fuat, “*Kabil Avşar Ağzı*”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1977**, TDK Yayınları, Ankara 1978.
- BRENDEMOEN Bernt, “*Doğu Karadeniz Ağızlarındaki –mİş’lı Geçmiş Zaman Üzerine Bir Not*”, **3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996**, TDK Yayınları, Ankara 1999.
- BRENDEMOEN Bernt, “*Trabzon Ağızlarındaki Zaman Kipleri Üzerine Bir Not*”, **Beşinci Milletler Arası Türkoloji Kongresi**, C. II, İstanbul 1987.
- BULUÇ Sadettin, “*Mendeli (Irak) Ağzının Özellikleri*”, **Bilimsel Bildiriler 1972**, TDK Yayınları, Ankara 1972.
- BURAN Ahmet, **Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri**, TDK Yayınları, Ankara 1996.
- BURAN Ahmet, **Türkçede Kelimelerin Ekleşmesi ve Eklerin Kökeni**, **3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996**, TDK Yayınları, Ankara 1999.
- CAFEROĞLU Ahmet, “*Anadolu Ağızlarında Konson Değişmeleri*”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1963**, Ankara 1964.
- CAFEROĞLU Ahmet, “*Anadolu ve Rumeli Ağızları Ünlü Değişmeleri*”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1964**, TDK Yayınları, Ankara 1989.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

- CUMAKUNOVA Güلزura, “*Kırgız Dilinde i- Fiilinin Gelişmesi*”, **3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996**, TDK Yayınları, Ankara 1999.
- DALLI Hüseyin, **Kuzeydoğu Bulgaristan Türk Ağızları Üzerine Araştırmalar**, TDK Yayınları, Ankara 1991.
- ERCİLASUN Ahmet, **Kars İli Ağızları**, GÜ Yayınları, Ankara 1983.
- ERDEM Mehmet Dursun – GÜNER, Filiz, Sinop Merkez Ağzı, II. Dünya Dili Türkçe Sempozyumu, Kıbrıs 2009.
- ERDEM Mehmet Dursun ve Gül, Münteha. “Kapalı e (è) Sesi Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi-Anadolu Ağızları İlişkisi”, *Karadeniz Araştırmaları*, Balkan, Kafkas, Doğu Avrupa ve Anadolu İncelemeleri Dergisi, S. 11, Güz 2006, Karam Yayınları, Çorum, s. 111-148, (2006).
- ERDEM Mehmet Dursun, **Asarcık Ağzı**, Ondokuz Mayıs Ü., Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2001.
- ERDEM Mehmet Dursun. “Anadolu Ağızlarında Görülen Birincil Ünlü Uzunlukları”, *Journal of Turkish Studies*, volume 27/II, Published at the Department of Near Eastern Languages and Literatures –Harvard University , p. 79-110, (2003).
- ERDEM Mehmet Dursun. “Samsun Ağızları”, Geçmişten Geleceğe Samsun, Yayına Hazırlayan: Doç Dr. Cevdet Yılmaz, Samsun, s. 637-642, (2006).
- ERGİN Muharrem, **Türkçe Dilbilgisi**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1981.
- ERSOYLU Hâtil, “*Türkçenin Bazı Yabancı Kökenli Kelimelerindeki Damaksı Genizsileşme*”, **İlmî Araştırmalar**, İlim Yayma Cemiyeti Yayınları, İstanbul 2000.
- GABAIN A. Von, **Eski Türkçenin Grameri**, çev. Mehmet AKALIN, TDK Yayınları, Ankara 1988.
- GEMALMAZ Efrasiyap, **Erzurum İli Ağızları**, C. I-II-III, Atatürk Ü. Yayınları, Erzurum 1978.
- GÜLENSOY Tuncer, “*Rumeli Ağızlarının Sesbilgisi Üzerine Bir Deneme*”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1984**, TDK Yayınları, Ankara 1987.
- GÜLENSOY Tuncer, **Kütahya ve Yöresi Ağızları**, Ankara 1988.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

-
- GÜLENSOY Tuncer-BURAN Ahmet, **Tunceli Yöresi Ağzlarından Derlemeler**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1992.
- GÜLSEREN Cemil, **Malatya İli Ağzları**, TDK Yayınları, Ankara 2000.
- GÜNAY Turgut, **Rize İli Ağzları**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1978.
- GÜNŞEN Ahmet, **Kırşehir ve Yöresi Ağzları**, TDK Yayınları, Ankara, 2000.
- KALAY Emin, **Edirne İli Ağzları**, TDK Yayınları, Ankara 1998.
- KARAHAN Leylâ, “*Yükleme ve İlgi Hâli Ekleri Üzerine Bazı Düşünceler*”, **3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996**, TDK Yayınları, Ankara 1999.
- KARAHAN Leylâ, **Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması**, TDK Yayınları, Ankara 1996.
- KILIÇ Mine, **Kahramanmaraş Merkez Ağzı**, Kahramanmaraş 2008.
- KORKMAZ Zeynep, “*Ağzların Tarihî Devirlerle Bağlantısı Üzerine*”, **Ağz Araştırmaları Bilgi Şöleni**, TDK Yayınları, Ankara 1999.
- KORKMAZ Zeynep, “*Batı Anadolu Ağzlarında Aslı Ünlü Uzunlukları Hakkında*”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, c. II, TDK Yayınları, Ankara 1995.
- KORKMAZ Zeynep, **Nevşehir ve Yöresi Ağzları**, TDK Yayınları, Ankara 1994.
- MANSUROĞLU Mecdut, “*Türkiye Türkçesinde Ses Uyumu*”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1959**, TDK Yayınları, Ankara 1988.
- OLCAY Selahattin, **Erzurum Ağzı**, TDK Yayınları, Ankara 1995.
- ÖZKAN Fatma, **Osmaniye Tatar Ağzı**, TDK Yayınları, Ankara 1997.
- SAĞIR Mukim, “*Anadolu Ağzlarında Ünlüler Ünsüzler*”, **3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996**, TDK Yayınları, Ankara 1999.
- SAĞIR Mukim, “*Anadolu Ağzlarında Ünsüzler*”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1995**, TDK Yayınları, Ankara 1997.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

- SAGIR Mukim, **Erzincan ve Yöresi Ağzları**, TDK Yayınları, Ankara 1995.
- SAGIR Mukim, “*Anadolu Ağzlarında Ünlüler*”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1995**, TDK Yayınları, Ankara 1997.
- ŞANLI Cevdet, “*Kırlareli Ağzlarında Ses Olayları*”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1994**, TDK Yayınları, Ankara 1996.
- TABAKLAR Özcan, “*Türkmen Türkçesi’nde Ünlülerin Uzun Okunmasını Gerektiren Durumlar ve Eklerdeki Uzun Ünlüler*”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1994**, TDK Yayınları, Ankara 1996.
- TANSU Muzaffer, **Durgun Genel Ses Bilgisi ve Türkçe**, TDK Yayınları, Ankara 1963.
- TEKİN Talat, **Ana Türkçede Aslı Uzun Ünlüler**, Ankara 1975.
- TİMURTAŞ F. Kadri, **Eski Türkiye Türkçesi**, İstanbul Üniv. Yayınları, İstanbul, 1977.
- YALÇIN Süleyman Kaan, **Çağdaş Türk Lehçelerinde Ünlüler**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ 2009.
- YALÇIN Süleyman Kaan, "Birincil Uzun Ünlülerden Kaynaklanan Seslik İzlerin Elazığ Ağzındaki Görünümü" Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı, Şanlıurfa, 25-29 Mart 2008.
- Türkoğlu kaymakamlığı 2008 ilçe brifingi.
<http://www.turkoglu.gov.tr>,